

PERSPECTIVA ESCOLAR II

Publicació de Rosa Sensat

Gener 1977

congrés de cultura catalana

Aportacions de L'Escola

- La qüestió nacional
- Programa de sortides
- Llibres per a nois i noies

EDITORIAL

1

CONGRÉS DE CULTURA CATALANA. Aportacions a l'escola

2

El Congrés va a escola, per Ignasi Riera

4

Presentació de l'àmbit d'estructura educativa, per Jordi Comellas i Novell

9

L'ensenyament de la Història i la qüestió nacional, per Onofre Janer
i Leandre Colomer

11

La revolució de 1640 a Catalunya, per Estrella Casas

17

Programa d'excursions i sortides per conèixer Catalunya. Escola Ton i Guida

21

Estudi d'un riu: el Llobregat, per Roser Batllori, Escola Costa i Llobera

34

Patrimoni natural i pedagogia, per Ramon Folch i Guillèn

38

Les pors a la catalanització de l'escola, per Lluís López del Castillo

41

La llengua i l'escola, per Josep M. Cormand

47

La correspondència escolar, un mitjà de retrobament, per Carme Miquel

53

INFORMACIONS I COMENTARIS

Es firma un conveni fantasma per a l'ensenyament privat

55

Escolarització total i gratuïta, ara

57

NOTÍCIES

59

TEXTOS LEGALS

59

PER ALS NOIS I NOIES

Llibres de cultura catalana a llegir

61

Perspectiva Escolar

Edició i Administració: a.a.p.s.a. «Rosa Sensat» - Còrsega, 271.

Tel. 228 00 03 - Barcelona-8

Consell de Redacció: Rosa Carrió, Montserrat Casas, Biel Dalmau
Marta Mata, Ramon Prats, Jordi Vives

Director: Jordi Tomàs

Distribució a llibreries: Arc de Berà - Condesa de Sobradíel, 4, B, 2

Subscripcions: a.a.p.s.a. «Rosa Sensat»

Portada i maqueta: Pere Prats Sobreperè

Fotògraf: Josep Gri

Composició: Fernández, Borrell, 168

Impremta: Gràfiques Román, Casa Oliva, 84

Realització tècnica: KETRES. Tel. 253 36 00/09

Dipòsit legal: B. 2.090-1975 - P.V.P. 125 ptes.

Subscripció anual: 920 ptes.

Parlar de la cultura catalana a l'escola en el marc del Congrés ens porta a plantejar-nos l'autonomia com a qüestió de fons, una qüestió que per altra banda està present en tots els racons de les nacionalitats i regions de l'actual Estat espanyol i que es presenta molt unida a la lluita per la llibertat i la democràcia.

Per al poble de Catalunya i més encara per als qui estem relacionats amb el món de l'ensenyament, la paraula **autonomia** té un significat profund tant si recordem el nostre passat com si pensem en una perspectiva de futur. La conquesta de l'autonomia ha coincidit sempre amb la recuperació de la nostra llibertat i de la nostra pròpia identitat, des de la llengua fins a les institucions culturals i de govern, entre les quals l'escola ocupa un lloc de primer ordre. Per contra només cal veure què han significat 40 anys de franquisme per constatar què suposa perdre-la.

A la II República espanyola l'autonomia de Catalunya es va concretar en el restabliment de la Generalitat i en la consecució de l'Estatut del 32 com també de l'Estatut Interior del 33, després d'haver obtingut el plebiscit majoritari del poble català. Aquest fet va ser determinant en la recuperació de la cultura i de l'escola catalana. Sense les realitzacions i experiències d'aquest període difícilment podríem parlar avui, amb els termes en què ho fem, d'un Congrés i d'un ensenyament catalans. Com a mostra de la importància d'aquestes realitzacions recordem només: la represa de les Escoles d'Estiu, la creació de l'Institut Escola, la primera edició del *Diccionari General de la Llengua Catalana*, la creació de l'Escola Normal de la Generalitat i de la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona, el decret i normes sobre l'ensenyament de la llengua a l'escola, la creació de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Revista de Psicologia i Pedagogia, la constitució del Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU).

La derogació de l'Estatut d'Autonomia pel general Franco a Burgos l'any 1938 i la imposició l'any següent d'un règim dictatorial i centralista va suposar per a Catalunya i per a la seva escola, entre altres conseqüències, la depuració de la majoria de mestres, pedagogs i treballadors de la cultura, començant pel mateix Pompeu Fabra i la marginació i en molts casos la persecució de la llengua a l'escola i a tots els àmbits de la comunicació i de la cultura.

Si avui, però, podem parlar de cultura catalana a l'escola és perquè la lluita i l'esforç de tanta gent durant aquests anys, com també l'obra i la recuperació del passat, han servit de molt. Avui podem pensar ja en el futur i anar concretant el que pot representar per a la nostra cultura —entesa en el sentit del Congrés— la consecució de la llibertat i de l'autonomia. Per a l'escola podria representar coses tan clares, senzilles i necessàries com aquestes:

Normalització de la nostra llengua a tots els nivells de l'ensenyament amb tots els mitjans i instruments perquè els mestres en puguin ser els protagonistes.

Arrelament de l'escola al fet nacional català com a fonament natural del coneixement de tot el país, en tota la seva realitat nacional i en tota la seva problemàtica, la qual cosa permetrà uns programes escolars que responguin a la idea de cultura per la qual treballem tots.

Funcionament dels òrgans democràtics i autònoms de gestió, control i planificació de la cultura i l'ensenyament que possibilitin l'escolarització de qualitat que necessiten tots els nens i nenes de Catalunya i la dignificació professional i econòmica dels ensenyants.

congrés de cultura catalana

aportacions de l'escola

En començar l'any 1977, l'any del Congrés de Cultura Catalana, PERSPECTIVA ESCOLAR dedica el seu primer monogràfic d'una manera especial a glossar-ne el significat per a l'escola, a reflexionar temàtica de cultura catalana a l'escola, a presentar models de treball i d'experiències.

Des del seu número 0, PERSPECTIVA ESCOLAR ha dedicat les seves pàgines a l'escola catalana, als seus mestres i a llur treball d'educadors, als seus plantejaments polítics, a la seva problemàtica actual, i tot això s'ha fet ja amb l'exigència de contribuir així a la cultura del nostre poble i continuarem fent-ho, i d'una manera especial també, tot aquest any 1977, l'any del Congrés. Però aquest número li és dedicat d'una manera exclusiva.

En l'obertura del número, tot el Congrés és vist en relació amb l'escola, en la seva finalitat político-cultural, en la

seva possible aportació, àmbit per àmbit; aportació mútua, cada àmbit a l'escola, l'escola a cada àmbit segons una tradició de la pedagogia catalana que ha trencat els motlles de l'academicisme per fer entrar la cultura a l'escola, tota la cultura amb la seva dimensió popular i ha donat mestres a cada àmbit, mestres de la llengua com Alexandre Galí o de l'ordenació territorial com Pau Vila.

L'àmbit d'estructura educativa és presentat als lectors d'una manera més detallada, per convidar-los a col·laborar en un o altre dels seus grups de treball, tal com va ser fet a la presentació de l'àmbit el mes de novembre a Franciscàlia, acte que és ressenyat en el segon article.

I ja entrant en matèria dins de classe, ens trobem amb una reflexió a fons de la qüestió nacional i la seva didàctica als diversos nivells; i tot seguint

per Marta Mata

una mostra concreta de com els fets de la història de Catalunya, i en aquest cas la revolta dels segadors, poden ser treballats a classe per tal que els nois i les noies arribin a ser coñscients de com el nostre passat és un teixit fet amb l'ordit i la trama dels grans corrents humans universals i amb les pròpies circumstàncies o persones.

Un altre bloc del monogràfic és dedicat a la geografia humana de Catalunya. Primerament, el pla d'excursions d'una escola de suburbi que es proposa des de parvulari fins al final de la segona etapa d'EGB, d'aconseguir el coñeixement d'un nou país; després, l'estudi monogràfic des del Pirineu al Delta del Llobregat amb tota la problemàtica de transformació d'un poble en les seves aigües, netes i brutes, treballadores i cansades. Al costat d'això, la introducció a l'escola del *Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països*

Catalans que implica els nois en el seu clam per la salvació del seu país.

En aquest monogràfic, la llengua no hi podia faltar; massa que hi és, però a l'escola en multitud de pors, pors que un primer article vol mostrar, en la seva absurditat, als grans que som els mestres, i un segon article ens mostra com la força de voluntat dels nois, més gran que aquelles pors, pot fer-los sentir germans dels companys dels altres Països Catalans, segons ens mostra l'experiència de correspondència escolar que clou el monogràfic.

No es clou aquí, però, la dedicació de PERSPECTIVA ESCOLAR a la cultura catalana a l'escola; aquest any continuarem referint-nos-hi d'una manera especial, com ja hem dit, i en aquest mateix número la bibliografia és dedicada especialment a les publicacions que ens ajuden a fer entrar la cultura catalana a l'escola.

El Congrés
va a
l'Escola

per Ignasi Riera

1. L'hora de les declaracions programàtiques

«... El problema profund d'identitat individual i col·lectiva que planteja als pobles dels Països Catalans la manca de coneixements i seguretats elementals sobre la història i l'àmbit geogràfic propis; sobre la pròpia entitat nacional i, fins i tot, sobre la llengua pròpia, en la qual la major part de ciutadans no han estat mai ensenyats, són, ben segur, les causes de la coincidència d'intencions de les persones i de les institucions que reclamen una reflexió en profunditat sobre aquest aspecte fonamental de la nostra vida comunitària.»

El text, l'he tret de la declaració programàtica del Congrés, declaració que té tot l'aire d'un preàmbul conciliar, on la solemnitat, però, no barra el pas al populisme més militant. Tot convergeix, al capdavall, en una afirmació rotunda: tot ho presideix, al Congrés, «la dimensió popular de la cultura catalana». I això, sense ironies, constitueix una fita generosa.

Després, potser, les coses no aniran tan rodones. Perquè si bé tothom accepta que el Congrés ha d'anar a escola, a recuperar identitats arrabassades, a l'hora de triar el tipus d'escola hi ha divergències: i així podríem dir que es configura un Congrés d'escola pública, un congrés conseller, un congrés de *numerus clausus* i caràcter experimental, un congrés d'internat d'alta muntanya, un congrés d'Escola Superior

d'Empreses, un congrés d'universitat pontificia...

Malgrat el risc que això comporta, estarem d'acord en un punt: el Congrés és el pacte unitari més ample i més important dels darrers anys, per impulsar una redescoberta activa dels nostres signes d'identitat col·lectius. És important de retenir la finalitat clara, polític-cultural, del Congrés, a la qual fa esment la mateixa declaració: «El Congrés de Cultura Catalana podrà, si més no, presentar ordenats i estructurats els camins de política cultural que, demà, un govern que obeeixi plantejaments democràtics haurà de seguir i les línies mestres que hauran de conformar-la». Expressions que ens recorden el to i els termes del preàmbul a la declaració de la X Escola d'Estiu de Barcelona: «pretenem, amb el document que ara presentem, fer sentir la veu dels ensenyants com s'havia fet quan la Generalitat de Catalunya recollia les conclusions de l'Escola d'Estiu de Barcelona, per integrar-les a la legislació i a la realització de la seva política escolar». I més avall: «la planificació de l'estructura, continguts i mètodes educatius ha de ser decidida amb la participació de totes les forces socials. Com a mesura inicial concreta es proposa obrir un gran debat col·lectiu...».

2. «Som quatre gats malavinguts i me n'estic veient una muntanya...»

Aquests mots que Pere Quart posava en llavis de Noè, el vell senyor almirall bíblic,

davant la perspectiva d'haver-ho de refer tot, després del xàfec universal, molts els fem nostres quan pensem que caldrà refer el país després del xàfec del franquisme. En efecte, a estones diries que la bona fe de la gent del Congrés de Cultura Catalana topa amb un mur complex, talment complex que no sap ni per on començar la feina. No és possible de restablir el passat amb una simple derogació de decrets. Un cop a la feina, tenint en compte que: hem perdut els hàbits de la política sense frau; som analfabets en la ciència del coneixement del nostre país; l'autodidactisme ha substituït, en gran part, els vells mestres i les escoles; la pluriocupació ens ha negat el dret elemental a l'especialització; a nivells molt generals, ni sabem qui som, ni sabem quins són els mots de cada cosa, ni tenim arrels positives comunes, ni projecte plebiscitat de futur. És a dir: a més de lluitar per subsistir dia a dia com a individus i com a país, haurem de refer el país. I tal és, justament, la misèria i la grandesa del Congrés: desvetlla esperit crític per aconseguir que hi hagi una recerca col·lectiva, que alhora permeti d' assolir un nou nivell crític, que alhora permeti fer més segurs els nous coneixements.

Fixem-nos, però, que hi ha tothora coincidències profundes amb les alternatives a l'ensenyament, alternatives que hem catalogat i creiem de cor democràtiques. En cap d'elles, ningú no concep l'escola com un llibre sagrat, del qual importa recitar els versets escrits en negreta. Tothom veu la nova escola com la tasca col·lectiva de

mestres, pares i alumnes... a la recerca del temps perdut. Per això no hi ha coneixements privilegiats, fites de coneixements marcades pels ritmes dels concursos televisius: valorem el treball col·lectiu, la investigació, l'inesperat descobriment de la terra pels mariners atònits, que ens descriu Chesterton. Tant el Congrés com l'escola, per tant, viuen la cultura a un doble nivell: amb l'actitud de respecte envers allò que ens han llegat i amb l'audàcia iconoclasta de qui llaura, entre runes mortes, els solcs d'una pàtria nova.

Creiem, resumint, que ni el Congrés de Cultura Catalana ni la proposta d'una nova escola pública han estat fets casuals, bolets fora de temporada. Per a l'un i per a l'altra, eren indispensables els col·lectius de discussió, de treball, d'iniciatives, que tan sovint s'havien aplegat sota d'altres epígrafs. I tant l'un com l'altra tenen ara, atorgada, una nova i molt greu responsabilitat: fer de veritat popular el procés d'aprofundiment en l'interior del nostre país, terra endins, memòria endins, frustracions endins.

3. Els àmbits

El Congrés opera mitjançant uns àmbits concrets d'actuació, «entesos de manera unitària». A l'enumeració dels àmbits, la declaració afegeix una nota, que considerem importantíssima: «Cada un d'aquests àmbits concrets haurà de ser estudiat, no pas en el seu aspecte pura-

CONGRES DE CULTURA CATALANA
REUS
CRIDA ALS CIUTADANS

FESTA MAJOR DE REUS 1976

DISSABTE, 26 DE JUNY,
 DE LES 10 DEL MATI A LES 11 DE LA NIT.
 ACTES ORGANITZATS PEL CONGRES DE CULTURA
 A LA PLACA DE L'AJUNTAMENT

AQUESTS ACTES SON POSSIBLES GRACIES A LA COL·LABORACIO DE:

**CONGRES
 DE CULTURA
 CATALANA**

SABADELL

**CONSELLERIA D'ECONOMIA
 GENERALITAT DE CATALUNYA**

**REGIONS I COMARQUE
 OCTUBRE 1936**

congrés de cultura catalana

6 ment tècnic, que això seria l'objecte d'un Congrés particular de cada matèria, sinó en la seva projecció dins el conjunt de la societat dels Països Catalans, és a dir en el de la seva aplicació. Així: a l'àmbit I, no es tracta pas de fer estudis gramaticals sinó d'analitzar l'ús de la llengua catalana dins la nostra societat; a l'àmbit II, no es tracta pas d'analitzar la història de la pedagogia catalana o de la tècnica pedagògica, sinó com cal estructurar l'ensenyament d'una manera eficaç a tots els nivells...»

Crec que aquesta nota esdevé metodològica, quan pensem en les relacions que caldria establir entre el Congrés i l'escola. Importarà que aquesta obri els ulls. I que, un cop oberts, estimuli la recerca dels alumnes..., recerca que cavalcarà pels indrets dels àmbits. El punt vuitè de la declaració *Per una nova escola pública* resultava, per això mateix, profètic i concordant.

Un ràpid recorregut pels àmbits, a pas de manifestació no autoritzada, ens ajudarà a comprendre la vitalitat que el Congrés pot aportar a la difícil tasca escolar. No cal insistir en la relació de l'àmbit de *llengua* amb l'àrea de llenguatge a les escoles, ni en les dades que pot aportar el grup que hi treballa, si són fidels a l'òptica programàtica, esmentada més amunt. I més encara, té interès la campanya específica que el Congrés ha posat en marxa amb relació a l'ús oficial del català: «a nivell administrativament oficial i a nivell d'ensenyament (des del primari fins a l'universitari superior). Serà objecte preferent d'aquesta campanya la preparació i edició de tots els llibres de text i dels vocabularis que facin possible aquest ensenyament». Si els materials han estat preparats —i d'això no en dubtem!— pels mateixos responsables de l'àmbit d'estructura educativa, el valor dels mateixos queda fora de tot dubte. Normalització del català és per tant, des d'ara, objectiu comú del Congrés i de l'escola.

Quant a l'àmbit d'*estructura educativa*, bé que els mestres discuteixin sobre la història recent i la no tan recent; sobre la gestió i la planificació; sobre el finançament i l'administració d'un sistema educatiu; sobre els troncs i les branques, les metodologies i els continguts... Un grup de mestres discutint és sempre un edificant fet de cultura, una bella imatge, no exempta d'heroisme. Però pensem que la

importància del treball d'aquest àmbit depassa la mateixa escola i servirà, precisament, quan aconseguixi de fer públics, a nivell de tota la societat, els projectes i els problemes de l'ensenyament. És a dir: el Congrés pot ser un marc idoni per ajudar a desmitificar la figura sacra del «mestre».

L'àmbit de *recerca* hauria de tenir repercussions tant mediatas com immediates a l'escola. La nova pedagogia no pot empènyer en va el nen cap a la recerca, si després, al país, l'esclerosi i el 0,2 % del PNB és la norma que regula tota recerca i tot coneixement superiors. Un dels punts que l'àmbit proposa diu, textualment: «estudi de la relació existent entre recerca, ensenyament, desenvolupament cultural i desenvolupament econòmic i tecnològic».

No caldria insistir en les relacions existents entre l'àmbit d'*història* i el treball escolar. «Perspectiva escolar» n'ha parlat a bastament. A tots ens interessa el progrés i la coordinació dels estudis històrics a casa nostra. Però, com indiquen els responsables de l'àmbit, també ens interessa la «docència i divulgació» de la història, ja que «el coneixement històric no és només patrimoni dels erudits. És important la tasca de formació d'investigadors i de tècnics; també la d'assegurar la presència de la història dels Països Catalans a tots els nivells de la docència, i promoure la divulgació dels coneixements teòrics com a factors de conscienciació ciutadana i d'enriquiment cultural». Aconseguir que des de l'escola es fes història local, preparar textos sobre la mateixa població —com el llibre exemplar de Jaume Codina i el Prat de Llobregat— pot servir d'estímul modest a l'àmbit.

També són clares les concomitàncies entre l'àmbit d'*estructura social* i l'escola. És important, per a mestres i alumnes, de saber a quina societat es troben, quines característiques té, als Països Catalans, la societat industrial i la societat rural; quins són els problemes socio-culturals que el país té plantejats, quines classes hi són representades, què representen els professionals a casa nostra. L'escola, a més d'estudiar les relacions socials existents, ha d'estudiar com col·labora a reproduir unes relacions socials determinades.

És amb aquesta mateixa òptica que caldrà replantejar-se la repercussió escolar dels àmbits del *dret* i de les *institucions*. En els textos escolars publicats per

la Generalitat, ens adonem de l'atenció que els nostres avantpassats prestaven a la configuració de Catalunya com a marc polític-jurídic, quines lleis calia conèixer a l'escola, com eren argumentades les aportacions positives de tota ordenació jurídica, etc. Ara, en canvi, estem mal predisposats per aquesta feina. Les referències a la legislació vigent no compten amb el més mínim suport popular ni amb un règim jurídic global que les faci raonables. No podem predicar ni tan sols el respecte a les lleis! I el mateix passa amb les institucions: ¿qui tindrà la barra o el coratge per engrescar els alumnes amb l'INI, amb una Diputació Provincial o amb un Ajuntament on hi havia el Viola més divuit? Reconquerir la democràcia ens permetria de reconquerir, entre altres coses, la justificació dels funcionaris públics o els papers dels partits polítics. Abans, no.

L'àmbit d'*ordenació del territori*, un dels que ha aconseguit un funcionament més descentralitzat, s'ha mogut sota el patronatge d'un gran pedagog: en Pau Vila. D'altra banda, dues de les campanyes específiques, amb abast popular, que el Congrés posa en marxa, s'inscriuen com a capítols d'aquest àmbit: tant la campanya per a salvaguardar el territori com la campanya per a la seva identificació coincideixen amb l'objectiu de l'escola nova, tan meravellosament suggerit pel pedagog italià Mario Lodi: que el poble, el país, la contrada... no resultin, per a l'infant, els grans desconeguts; que l'escola no els amagui l'entorn on està situada, sinó que el reveli. Caldria, per exemple, fer conèixer els noms i els límits de les comarques, i, sobretot, ¿fóra inadequat de plantejar la possibilitat d'organitzar excursions escolars, sobretot pels alumnes procedents de la immigració, que els permetessin de conèixer els llocs, els monuments o els paisatges gairebé mítics de la nostra terra? És indispensable per explicar després toponímia, contar llegendes o, senzillament, obrir la sensibilitat a les meravelles de la llengua. Recordo, per exemple, una excursió proposada per un professor d'Instiut, que havia preparat mitjançant l'edició modesta d'una antologia poètica. L'excursió era al Montseny i el poeta, naturalment, Guerau de Liost. Les primeres paraules de l'antologia eren la salutació del poeta: «Déu te guard, vianant:/ que t'imposi el Montseny/ una mica d'amor/ i una mica de seny».

Igualment cal considerar la incidència escolar de l'àmbit d'*estructura sanitària*, el qual a través de la Comissió de Sanitat Escolar i Educació Sanitària vol promoure una planificació racional d'aquest aspecte educatiu, no només com a mitjà imprescindible de profilaxi i prevenció, sinó també com a forma de coneixement del propi ésser.

Aparentment, hi ha un seguit d'àmbits que potser resultin més allunyats de l'activitat escolar, en la seva globalitat. Tals podrien ser els d'*economia, turisme, navegació i pesca*, si bé aquest darrer surteix la necessitat d'estudiar a l'escola «la descripció física de les costes i dels mars dels Països Catalans, l'antropologia cultural de l'home de mar català, la cultura marinera, la història de la navegació, les activitats submarines, les formes de vida i l'organització de les gents de mar, la problemàtica de la pesca...», tot un programa per a una escola que es vulgui de veritat catalana (i mediterrània).

Quant als àmbits d'*agricultura i d'indústria*, suggereixen dos grans capítols de la nostra història, dos eixos, massa sovint enfrontats, que ens configuren com a nació moderna. Si ja Narcís Oller plantejava el debat entre món rural i món industrial, i després, a l'any 1906, es revifava de nou el debat entre ruralisme i urbanisme industrial, ara la dialèctica entre la Catalunya rural i la Catalunya industrial persisteix. Importa que l'escola tingui sensibilitat pels problemes del camp..., que els fets que la botànica estudia, per dir un exemple, no quedin limitats per les parets del laboratori, que siguin coneguts els problemes de la comercialització dels productes del camp o l'ús dels adobs, dels pinsos o dels insecticides. Com caldria replantejar també les escoles agrícoles que el CENU havia creat, funcions i funcionaments de les mateixes, etc.

Per la seva banda, l'àmbit d'*indústria* ofereix punts de reflexió diversos i convergents: des de l'estudi de l'element humà en el sistema productiu, passant per la formació professional, la incidència de la tècnica a la indústria, la urgència d'anar cap a una transformació tecnològica a Catalunya, fins als aspectes relacionats amb l'actual política industrial i comercial, la relació amb els mercats foranis, els problemes d'estructura que comporta, de finançament, etc. Especialment en zones industrials, caldria que els alumnes fossin

8 capaços de fer un mapa industrial de la zona i per rams de producció. I caldrà seguir de prop l'experiència del centre de Formació Professional de Cornellà, que ha començat les visites a indústries concretes, preparades prèviament i en equip pels professors de les diverses matèries, proposant cada un d'ells als alumnes un tipus d'exercici sobre la mateixa visita.

Quant a l'àmbit de *producció artística*, subdividit en els subàmbits de música, cinema, literatura, ens permetria d'insistir, globalment, en la renovació del sentit artístic a l'escola, tan deixat de banda ara que l'art cau sota els paranys de l'especulació o a l'infern de la manca de llibertat creadora. Sense ni temps ni espai per desglossar els continguts de cada un d'aquests subàmbits, val la pena parar atenció especial a les propostes que per a l'escola poden fer els que han treballat en el sub-sub-àmbit de literatura infantil. (Sense excloure'n cap dels altres.) Una de les característiques de tota programació escolar totalitària és la de menystenir la formació de la sensibilitat artística. El Congrés, si aporta materials i facilita iniciatives, bibliografies, publicacions didàctiques que ressaltin les meravelles artístiques dels Països Catalans, organitza visites a museus, entrevistes amb les figures cabdals de la nostra literatura, fomenta el cant coral, pot empènyer l'escola cap a la reconquesta del sentit artístic, tan esmussat al llarg del franquisme, sistema polític escassament estètic.

Tot, amb el Congrés, pot servir per penetrar en la recuperació general de la societat catalana. Per exemple, l'àmbit de *l'esport i del lleure*, a més de servir per denunciar el caràcter restrictiu i aristocràtic de les instal·lacions esportives, servirà per capir millor la injustícia del centralisme, la relació esport-natura, la importància històrica del «moviment esportiu, cultural i cívic dins les entitats catalanes d'excursionisme». El Congrés ens hauria d'ajudar a aturar-nos i a pensar a fons en el valor educatiu de l'esport, per tal de poder foragitar tòpics ja virics.

Quant a l'àmbit d'*antropologia i folklore*, ens sembla molt oportú l'anunciat general: «l'antropologia i el folklore catalans són dues matèries fonamentals per entendre el poble català i la seva cultura (...) L'antropologia cultural o etnologia ha d'ocupar-se fonamentalment de les nostres formes de vida». La simple enumeració dels temes comuns en l'etnologia resulta veritablement suggerent, des de la perspectiva del treball escolar: costumari, tradicions i cicle festiu de l'any, llegendari, mitologia i rituals, teatre popular, titelles, dansa i música, la sardana (objecte també de campanya), rondallística, jocs i endevinalles, El Pessebre, els goigs, els castellers... Creiem que per a la dinàmica mateixa de l'àmbit, el contacte amb els col·lectius d'ensenyants pot resultar enormement enriquidor.

Dels *mitjans de comunicació*, àmbit subdividit en els subàmbits de premsa, televisió, ràdio i edició, i de la seva relació amb l'escola se n'ha parlat força. Però potser convindria meditar una mica més en les positives experiències dutes a terme, i mirar de connectar-les amb la tasca general que fa el Congrés. Per exemple, la lectura dels diaris, a classe, la crítica de la imatge televisiva, la comprensió de tot el procés de fabricació d'un llibre, són elements, pujols menuts encara, per on podria iniciar-se el gran debat dels *mass media* a l'escola.

Finalment, considerem d'una gran importància replantejar els elements que pertanyen a l'òrbita de la religió, en l'àmbit sobre *el fet religiós*, per tal de «fer conèixer el paper de la religiositat de les diverses confessions cristianes i dels grups no cristians als Països Catalans, estudiar la interrelació de les institucions i moviments religiosos amb els diversos aspectes de la vida i de la cultura del país...» Al marge de les pròpies creences religioses, resultaria negativa l'actitud d'ignorància amb relació al fet religiós a Catalunya, tan present al llarg de la nostra història, a totes les nostres manifestacions col·lectives.

Presentació de l'àmbit d'estructura educativa

per Jordi Comellas i Novell

L'àmbit d'«Estructura Educativa» —que en un principi s'havia anomenat d'«Estructura Docent»— al qual s'han integrat fins ara una trentena d'institucions i associacions que d'una manera més o menys directa tenen una relació amb el món de l'educació, és un dels vint àmbits en què es treballa al Congrés de Cultura Catalana.

El fet que finalment s'adoptés el mot «educativa» en lloc de «docent» com en un principi s'havia proposat, respon, segons aclarí en Joan Triadú el dia de la seva presentació, a un intent d'indicar l'àmplia magnitud que aquest mot permet i que, per tant, vol abarcar l'àmbit.

De la seva presentació —que ben bé podríem anomenar de crida a la participació— el passat mes de novembre als locals de Franciscàlia i dels documents cedits pel seu Secretariat, podem deduir que l'esmentat àmbit ha estat format amb la intenció de recollir la realitat de tota la problemàtica de l'ensenyament als Països Catalans.

El seu treball parteix de la tradició pedagògica i de política educativa catalana que el nostre poble va conèixer fins a l'any 1939 i de totes les opcions que han anat sorgint en el món de l'educació des que aquelles experiències van ser tallades l'any 39 i ignorades posteriorment, fins ara. Partint, doncs, dels elements encara vàlids d'aquella tradició, l'objectiu de l'àmbit és intentar d'integrar-los en una perspectiva d'un sistema educatiu democràtic, català, autònom i que potencii a tots els nivells el dret a l'educació.

Per aconseguir aquest objectiu i per

tal de treballar i conèixer més a fons les problemàtiques específiques que presenta l'àmbit, s'hi han constituït setze subcomissions (Llar d'Infants, Parvulari, EGB, Batxillerat, Formació Professional, Universitat, Educació Permanent, Activitats Extraescolars, Educació Especial, Català, Escola i Medi, Formació de l'Ensenyant, Cooperatives Escolars, Paper dels pares en l'estructura educativa i Estudis Històrics), les quals amb un responsable al front organitzen el seu treball recopilant el màxim de documentació i intentant que hi col·labori el màxim de gent possible per tal d'aconseguir una autèntica representativitat.

Els objectius generals que es proposa l'àmbit d'Estructura Educativa són dobles. D'una banda, intenta de realitzar una anàlisi crítica de la història recent i de la situació actual del sistema educatiu, i d'oferir el debat entorn de la seva problemàtica a tots els nivells i en tots els aspectes per tal d'aconseguir un màxim de sensibilització ciutadans. De l'altra, s'intenta de fer sortir d'aquest debat les línies generals de definició, planificació, finançament i administració d'un sistema educatiu d'àmbit territorial català, i les vies per aconseguir-hi l'aplicació concreta dels principis ja esmentats de democràcia, catalanitat, autonomia i obertura.

* Ressenya de la presentació feta per Marta Mata, Joan Triadú, Maria Pla, Josep Amengual i Jordi Monés a «Franciscàlia», el 5 de novembre de 1976.

10 Segons es deduí en la seva presentació, l'àmbit es troba amb dos problemes que creiem que es podrien solucionar amb la participació de tothom qui cregués poder-hi aportar quelcom. D'una banda, la magnitud i la varietat de la problemàtica educativa diferencia aquest àmbit dels altres en què molt del treball d'aquest consisteix a saber organitzar la seva feina. L'altre problema ve motivat per l'intent de voler fugir de l'òptica barcelonina i que comporta la difícil relació entre les diferents «zones» del Principat —en especial les rurals— i de la resta dels Països Catalans.

En definitiva, doncs, el propòsit de l'àmbit d'Estructura Educativa del CCC és de recollir i d'assumir d'una manera àmplia,

totes les experiències i resultats del treball de tots els nuclis i institucions que dins de les diferents opcions es mouen i s'interessen per l'educació, avui, al nostre país.

És obvi aleshores que tots els implicats d'alguna manera en l'educació —mestres, ensenyants, educadors, pares, alumnes— així com els interessats en aquest tema, tenen l'obligació de col·laborar dins de les seves possibilitats («dins de l'àmbit també hi ha treballs de secretaria», va remarcar la Marta Mata el dia de la presentació) en l'elaboració dels objectius marcats per l'àmbit que hauran de desembocar en la definició del sistema educatiu democràtic, català, autònom i obert que haurà de caracteritzar la nostra propera «futura escola».

L'Ensenyament de la història i la qüestió nacional

Algunes consideracions didàctiques i de contingut

per Onofre Janer i Leandre Colomer

Posats a parlar de l'ensenyament de la formació històrica de Catalunya com a nació, desitjaríem de poder-ho fer basant-nos en una llarga experiència pràctica que voldríem haver pogut fer. Malgrat aquest desig, però, no disposem més que d'alguna experiència aïllada i encara amb les limitacions que les circumstàncies que ha viscut el país ens ha imposat aquests darrers anys.

No obstant això, podem tenir en compte les experiències que s'han realitzat en el camp de l'ensenyament de la història, així com els coneixement assolits per la investigació historiogràfica sobre el fet nacional. Sobre aquesta base hem gosat de proposar les següents consideracions, per tal que serveixin com un instrument més que ens permeti de progressar en la reflexió d'aquesta tasca que tenim plantejada.

Aquests dos eixos —l'històric i el didàctic— són, doncs, el bastiment damunt del qual hem construït la nostra reflexió. Ara, cal considerar-ne també les limitacions que caracteritzen l'un i l'altre.

D'una banda, des del punt de vista històric, les investigacions sobre el fet nacional no han assolit encara el grau d'elaboració que desitjaríem. I això, tan pel que fa al pla estrictament teòric de formulació dels conceptes, com al nivell d'estudi de la formació de la nació catalana com a tal.

D'altra banda, ens trobem davant d'un endarreriment considerable de la didàctica de la història. Aquest endarreriment es fa especialment alarmant si el compa-

rem amb els progressos realitzats per la didàctica dels altres camps del coneixement científic. Són evidents les dificultats per avançar en aquest sentit, quan es tracta d'una ciència que encara no ha assolit totalment el seu reconeixement com a tal per tots aquells qui la treballen, quan per causa de la seva relativa juvenesa no té format un cos prou sòlid de conceptes, d'instruments d'anàlisi, ni de coneixements de caràcter científic, i quan aquests conceptes es caracteritzen per un grau bastant elevat d'abstracció.

Un i altre són dos aspectes que condicionen d'una manera important els progressos que es facin en l'ensenyament de la formació històrica de la realitat nacional a l'escola. Ara bé, donat que l'ensenyament d'aquest problema històric és un fet nou a la nostra escola, podem constatar també que això ens permet d'obrir un camp de treball totalment nou, i per tant, no gens viciat, i que estem en condicions d'abordar-lo des del primer moment amb una òptica de renovació de l'escola i de l'ensenyament, amb tota la problemàtica que hem assenyalat i tots els buits que es vulguin, amb tota la problemàtica de reflexionar-hi d'una manera seriosa, partint gairebé del no-res, però amb tota la il·lusió que aquesta gran perspectiva de servei a l'escola, a la història i al país ens obre.

1. Història i didàctica

Des del punt de vista estrictament històric hem apuntat ja un parell de proble-

12 mes: el de la definició del concepte de nació, i el de l'estudi de la formació de la nacionalitat catalana.

Pel que pertoca a l'estudi històric, cal dir que quan els nostres historiadors s'han disposat a estudiar la formació de la nació catalana, s'han trobat amb un buit molt important d'elaboració. Avui, l'estudi de la formació nacional de Catalunya és un tema relativament nou, i això ha comportat una divisió dels historiadors segons les seves conclusions provisionals. De tota manera, les fonts d'investigació no han estat esgotades, i cal confiar que, des del punt de vista de l'escola, es trobaran interessants materials d'utilitat didàctica.

Pel que fa a l'ensenyament, les línies d'investigació emprades pels historiadors catalans en estudiar la realitat nacional de Catalunya, obren un camp de treball prou ample que ens ofereix un extens ventall d'objectes d'estudi a introduir en el treball escolar.

Diem que les investigacions sobre el fet nacional són un material per al treball a l'escola, perquè considerem que la renovació de la didàctica de la història ha de venir donada sobre la base de la pràctica científica dels nois a l'escola, i en el nostre cas, en la pràctica de la recerca historiogràfica.

2. Convertir l'escola en un lloc de recerca

En efecte, és gairebé un axioma de la pedagogia dir que allò que millor s'«apren», allò que més s'assimila, els coneixements que millor s'adquireixen són aquells que són el resultat de la pròpia experiència. En aquest sentit, l'observació i la reflexió són dos aspectes que no es poden eludir en la didàctica. En el terreny de les ciències experimentals, és una qüestió relativament senzilla d'avançar-hi. Ara bé, en ciències socials, i sobretot en història es tracta d'un problema de més gran complexitat. I això és així perquè la història no és una ciència experimental, i utilitza com a instruments de treball dades que no són objectes sensibles i que, per tant, presenten una seriosa dificultat per la seva utilització per part dels nois.

L'ensenyament de la història segons aquests criteris ens permet de reafirmar el caràcter científic de la història davant d'a-

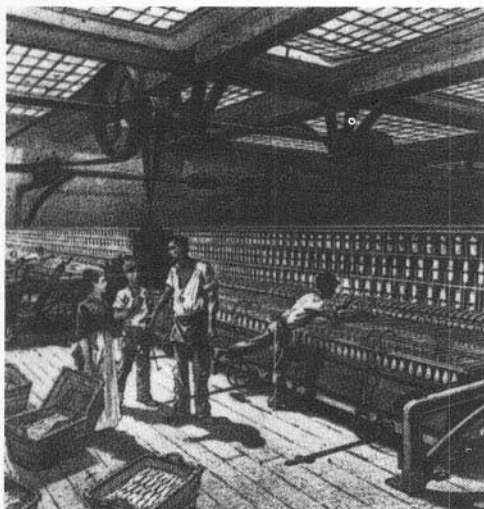
quells que encara pretenen de fer-ne un motiu de distracció pseudo-cultural o una raó de justificació ideològica, a base d'incorporar la investigació historiogràfica a l'activitat per l'alumne, recollint els progressos de la historiografia científica. Per fer-ho, cal que es posi el pes específic de la seva pròpia interpretació històrica en les forces socials i econòmiques, que recalqui el paper protagonista de la societat en el seu conjunt, i de les seves classes socials en particular dins el progrés històric, i que impulsi la recerca de les lleis que regeixen aquest progrés.

Amb això, s'aconsegueix, a més, de dotar l'alumne d'un sentit científic —per altra banda comú a l'ensenyament de les altres disciplines científiques— fruit de la seva pròpia observació i reflexió. Serà sobre la base d'aquesta pràctica escolar que els nois obtindran un mínim de coneixements històrics ben assimilats en la complexitat dels seus processos, i sobretot assimilaran un criteri per la comprensió de la història en general, fins a tal punt que després seran capaços d'interpretar qualsevol altra realitat històrica que vagin estudiant o amb què es vagin trobant.

I diem que es vagin trobant perquè un altre dels objectius principals que ens hem de plantejar a l'hora d'ensenyar la història, és el d'oferir als nois els elements necessaris per la comprensió de la realitat històrica present. La responsabilitat de l'ensenyament de la història en allò que fa a la formació cívica dels ciutadans que seran demà els nostres alumnes d'avui és molt gran.

I aquest últim aspecte és especialment important quan parlem de l'ensenyament del fet nacional. Perquè, a part dels coneixements històrics que puguem transmetre, a part de l'esperit científic de què puguem dotar els nois, allò que més ens interessa és de donar-los els elements necessaris perquè puguin entendre la realitat nacional de Catalunya avui. I per tal de fer-ho, els hem de donar els elements perquè entenguin el procés que ha conduït a la formació històrica de les característiques nacionals del nostre poble, i a la seva articulació en tant que nació.

Lògicament, si considerem l'ensenyament de la història a l'escola com una activitat en què els alumnes protagonitzen d'una manera activa les operacions pròpies de l'historiador que investiga, haurem de relacionar estretament els progressos di-

dàctics amb els avenços que es fan en la investigació del fet nacional.

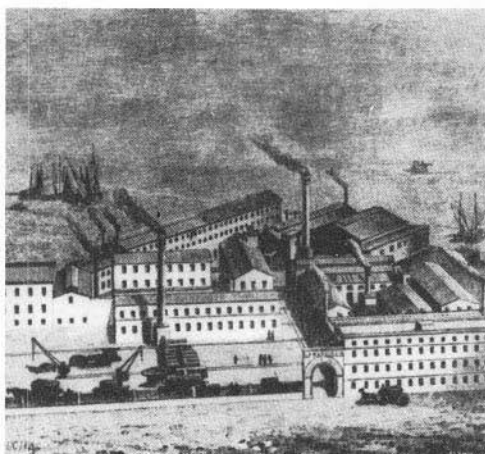
De tota manera, els estudis realitzats ens permeten d'avançar ja algunes hipòtesis de treball i alguns temes d'estudi que permetin als nois d'obtenir una visió de conjunt de la realitat històrica i actual de la nació catalana. En primer lloc caldrà parar atenció al perill que suposaria emprendre la via fàcil de fer una aproximació al fet nacional des de l'òptica única i exclusiva de la nostàlgia o de la lamentació per la dominació i opressió nacional. Es a dir, no es tracta ni d'enyorar el «brillant» imperi dels almogàvers, ni de plorar la guerra dels segadors.

Quan proposem d'ensenyar la realitat nacional des d'un punt de vista històric, volem dir que s'han de tocar tots els aspectes que han fet que a casa nostra es pugui parlar de l'existència d'una nació i sobretot d'abordar-los des del punt de vista de l'estudi del procés particular que ha conduït a la formació d'elements característics de la nostra nació.

Nosaltres suposem que arribar a unes conclusions sòlides sobre el fet nacional català voldrà dir investigar al mateix temps, i articular, la formació de les instàncies que determinen la nostra formació social. I pensem, a més, que l'ensenyament de la qüestió nacional a l'escola s'haurà de caracteritzar per l'estudi d'aquests nivells per part dels nois.

3. El fet nacional i l'estudi de la història econòmica

Així, doncs, caldrà abordar en primer

La mecanització de la indústria tèxtil i la constitució de la gran indústria pesada són dos factors importants del capitalisme, que alteren profundament el paisatge urbà.

lloc el procés constituent dels elements al nivell estructural: una aproximació als orígens medievals de la formació de la nostra nació, i sobretot el procés històric que condueix a la instal·lació de la forma de producció capitalista com a dominant, amb unes característiques específiques que el determinen al davant d'altres formacions socials.

Sobre l'origen medieval, creiem que no cal insistir-hi massa.

Sobre el segon aspecte, a grans trets i forçosament parcialitzat, hem fet una primera selecció dels temes que creiem més interessants per entendre el procés d'implantació del capitalisme a Catalunya i que pensem que caldria introduir en el treball escolar com a objecte d'estudi i

14 de reflexió per a la comprensió de la formació social catalana:

1. Els finals del s. XVIII, és a dir, l'inici de la indústria manufacturera a gran alçada, estimulada pel comerç colonial amb Amèrica i per l'augment de la productivitat agrícola. S'haurien de veure també els obstacles amb què topava la industrialització catalana, sobretot a nivell de mercat.

2. Un segon tema que s'hauria d'estudiar és l'etapa d'expansió i mecanització (1830-1865): les colònies tèxtils del Ter i del Llobregat, la mecanització del filat i del teixit i la introducció del vapor.

3. Un altre aspecte important d'aquesta vessant de l'estudi a nivell estructural, seria la consolidació de la indústria tèxtil i el naixement de la indústria pesada de béns d'equipament, cap a les darreries del s. XIX.

4. Així mateix caldria treballar el procés que duu a l'hegemonia de la producció capitalista a partir de la conjuntura favorable de la Gran Guerra (1914-1919) i l'evolució durant la crisi dels anys trenta.

5. Finalment no hem d'oblidar l'etapa franquista, és a dir, el procés de formació del capitalisme monopolista i de dislocació de la burgesia com a classe nacional.

6. Igualment, alhora que el procés industrialitzador, seria bo que els nois treballessin l'evolució social al llarg d'aquest període.

Des del punt de vista didàctic, aquests temes s'haurien de treballar de manera que els nois entenguessin el procés que fa canviar una societat fins que hi domina el règim capitalista, tant en allò que aquest suposa de canvi de les relacions socials com en allò que es refereix al seu creixement quantitatiu.

Per aconseguir-ho pensem que convindria recórrer a algunes tècniques sovint utilitzades pels historiadors. L'experiència de què partim és bastant minsas, però podem recollir-ne alguns elements, com és ara la confecció de mapes, gràfiques, etc. Pensem, doncs, que es podrien fer:

a. Mapes de localització industrial per veure el procés històric d'implantació i expansió de les empreses.

b. Mapes històrics amb la localització de les indústries i la representació gràfica de la seva importància: nombre d'obrers, volum de producció anyal, etc.

c. Gràfiques sobre el nivell tecnològic de mecanització i divisió tècnica: nombre de fusos i telers automàtics en compara-

ció amb els manuals, nombre de màquines de vapor i grau de la seva potència, consum d'energia hidràulica, carbó, etc.

d. Gràfiques sobre la producció anyal de filats i teixits i consum de productes energètics, i alguns indicadors de la producció de béns d'equipament.

e. Estudis comparatius del nombre de fàbriques i del nombre de telers, per tal de comprendre el procés de concentració industrial.

f. Comparació entre l'evolució política peninsular i el procés industrialitzador (amb les seves crisis i moments de relançament).

g. Estudi de la producció i comercialització agrícola (sistema de propietat, índex de mecanització, gràfiques de producció i comercialització, etc...) per copsar la penetració de les relacions capitalistes al camp.

h. Estudi de l'evolució social: interpretació i representació cronològica en forma de gràfiques de la població activa pels diferents sectors econòmics. Estudi de l'evolució de la classe obrera i de la burgesia catalana, a partir del cens d'empresaris i d'assalariats. Mapes i gràfics sobre l'evolució, localització i formes de vida dels immigrants.

i. Estudi del creixement urbanístic en relació al procés industrialitzador i en relació a les condicions de vida social. A Barcelona, l'estudi del Pla Cerdà i la seva deteoritació. Evolució de la població rural, semirural i urbana. Densitat de població i localització industrial.

Amb aquests recursos didàctics, no volem sinó il·lustrar el que hem dit. No es tracta d'una llista exhaustiva, ni cobreix tots els aspectes que cal treballar a l'escola. Ara, sí que creiem que aquests i d'altres que es puguin experimentar s'han de relacionar mútuament.

4. Analitzar la presa de consciència nacional

En segon lloc caldrà fer un estudi de la formació de la consciència nacional. Aquest és un aspecte especialment delicat ja que és a ell a qui ens referim quan diem que els historiadors no hi estaven del tot d'acord. Malgrat tot, una aproximació al renaixement cultural que s'opera al país amb la Renaixença, així com el republicanisme polític de signe federalista

que es manifesten al segle XIX, poden constituir dos instruments de reflexió interessants per al treball escolar, i pot donar una idea als nois dels orígens d'aquest fet. Al costat d'això, i de cara a estudiar la presa de consciència de la burgesia catalana, seria bo d'analitzar a classe la polèmica entre el proteccionisme i el lliurecanvisme, i especialment els documents i cartes del Foment del Treball de l'època de la crisi del 98, com a element catalitzador de la presa de consciència, i alhora com a instrument de cohesió política. Paral·lelament, la lectura i discussió dels textos d'en Felip Portiella, de Valentí Almirall, Roca i Farreras, i de l'«Avenç», per un costat, i per l'altre, de Mañé i Flaquer, Torres i Bages i Prat de la Riba, seran en l'activitat escolar uns instruments de treball insubstituïbles per introduir la qüestió de la teorització del fet nacional català i el seu lligam amb els moviments polítics que al voltant de les propostes programàtiques tindran lloc al segle XX. El contingut popular i burgès, respectivament, d'aquestes primeres aproximacions teòriques i polítiques a la nació catalana permetrà als alumnes d'entendre els fonaments històrics en què es basen les alternatives polítiques catalanistes que es concreten al nostre segle: d'una banda el catalanisme burgès de la Lliga, de l'altra el nacionalisme de l'Esquerra, i indirectament també el buit que es manifesta en l'absència d'una alternativa pròpia per part del moviment obrer. I tot això dins el marc històric en què la qüestió nacional catalana ocupa durant llargs períodes de temps el primer pla de la vida política del nostre país.

Encara que no directament vinculat a la definició del fet nacional, sí que juga un paper important en la formació de la consciència nacional del nostre poble, l'aspecte cultural. L'existència d'una potent cultura nacional catalana juga un paper decisiu a l'hora de la presa de consciència nacional, i per tant el seu estudi a l'escola és també un tema d'obligada reflexió.

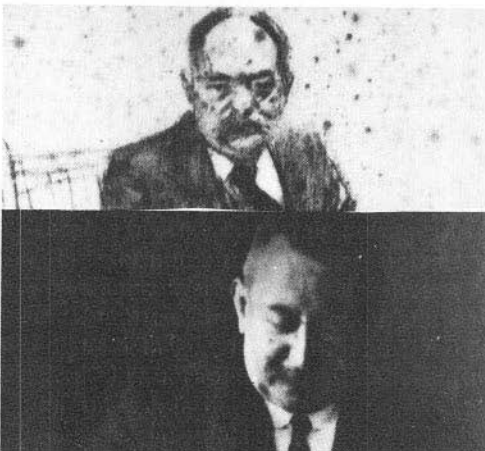
Una aproximació teòrica al fet nacional, en la mesura que les formulacions que en aquest nivell s'han realitzat han influït en les propostes polítiques que s'han fet a Catalunya, seria també necessària i ens ajudaria a fer comprendre als nois l'abast d'un problema no estrictament català. Així, doncs, una lectura i interpretació dels

Joan Mañé i Flaquer (1823-1901), defensor d'un regionalisme conservador i confessional.

Valentí Almirall (1824-1901), federalista entusiasta, partidari d'una solució progressista del problema nacional.

Enric Prat de la Riba (1870-1917), creador de les bases per construir un moviment polític catalanista.

textos dels socialistes històrics serien un objecte de treball escolar d'un elevat grau teòric i de força interès didàctic.

En tot aquest aspecte la lectura i interpretació de textos i documents constituiria, doncs, l'activitat didàctica principal, i de moment podem fer una primera selecció dels textos al voltant dels següents temes d'estudi:

a. Per al renaixement cultural: l'obra literària de la Renaixença, i els exemplars de la revista «La Tramuntana», de Lluís i Pujals, com a exemple de la cultura popular.

b. Per als orígens del catalanisme polític: l'obra de Pi i Margall i de Roca i Farreras, d'una banda, i de l'altra la de Torres i Bages i Mañé i Flaquer.

c. Per a la formulació política del catalanisme: els documents i la correspondència del Foment del Treball (especialment per al 98), i l'obra de Prat de la Riba; al seu costat, l'obra de Valentí Almirall i els exemplars i articles polítics de l'«Avenç».

16 5. Estudiar el moviment nacional

L'anàlisi de la correspondència entre les classes socials formades amb la introducció del capitalisme, en relació a la consciència nacional i a les alternatives polítiques que s'hi ofereixen, ens duria directament a l'estudi del moviment nacionalista en tant que moviment polític. És a dir, l'estudi de la lluita per la formació d'un estat propi, la lluita contra l'estat centralista, com a procés, i la desembocadura en dues estructures paraestatsals (la Mancomunitat i la Generalitat) i el seu lligam també amb els diversos grups socials del país. En aquest sentit, l'estudi dels textos, diguem-ne constitucionals, de les Bases de Manresa, i de l'Estatut de Núria i el d'Autonomia del 32, serien uns recursos didàctics bastant il·lustratius. Igualment, l'activitat d'administració dels dos organismes de categoria estatal catalans permetrien als nois d'aproximar-se a un dels aspectes polítics més interessants de la qüestió nacional: la relació entre la nació i l'estat, i amb ell, la lluita per la conquesta del dret permanent a l'autodeterminació i a la tenència d'un estat propi, com un aspecte central de l'estudi del fet nacional.

Situats els orígens de la presa de consciència nacional del nostre poble, i els seus trets essencials, caldrà llavors aprofundir en la seva transformació en moviment polític. Aquí també des del punt de vista didàctic serà privativa la lectura i interpretació de textos.

D'aquesta manera, doncs, i diferenciant allò que és el moviment polític catalanista, de la tasca d'autogovern a Catalunya tindrem com a objectes d'estudi els textos constitucionals i l'activitat de govern de la Mancomunitat i de la Generalitat; i fins i tot, com a problema específic, es pot fer una aproximació a les distintes posicions del moviment obrer i les seves organitzacions polítiques i sindicals davant de la qüestió nacional.

6. El treball resta obert

Hem fet molt ràpidament una selecció dels conceptes i continguts que creiem que ens permetran d'obtenir una visió clara i de conjunt de la formació nacional de la Catalunya moderna. Queden encara un grapat de problemes al tinter, però que

ensem que no es pot pensar a traduir-los en material didàctic fins que les investigacions actuals no estiguin més avançades i s'hagi arribat a conclusions més sòlides, com és el cas de la qüestió dels Països Catalans.

D'altra banda, no hem fet sinó enumerar uns quants materials que creiem que poden servir per tal de desenvolupar una pràctica historiogràfica dins el treball escolar. Ara bé, aquí se'ns plantegen com a mínim un parell de problemes: comprovar aquesta selecció en experiències escolars, de manera que tinguem un criteri per poder dir què serveix i què no de tot el que hem dit, i sobretot el problema que suposa posar a l'abast dels nois tot aquest material escolar en autèntics arxius d'historiadors, per tal que els nois puguin treballar-hi amb els criteris d'investigació que són propis de la ciència històrica. I en aquest sentit la tasca que se'ns planteja sí que és grossa: recollir i seleccionar, i posar a l'abast dels nois aquests materials de treball que són claus per a una interpretació vàlida de la formació històrica de la nació catalana als tres nivells d'activitat social: econòmica, ideològica i política. Articular tots aquests nivells i donar-los una visió de conjunt farà possible d'assolir dos objectius essencials de l'ensenyament de la història: dotar els nois d'uns conceptes i d'uns instruments d'anàlisi i de reflexió propis de la ciència històrica, i particularment d'una de les branques que aquí aviat reprendrà la importància que li pertoca, i alhora els permetrà d'aconseguir una base sòlida per la comprensió de la realitat present del nostre país.

L'assimilació d'aquesta realitat present i històrica per part dels nois s'adquirirà d'una manera més plena si el seu aprenentatge es fa damunt la pròpia recerca, la pròpia observació i la pròpia reflexió dels trets que caracteritzen la nostra acció, tot utilitzant els mètodes científics que la història fa servir per l'estudi d'aquesta qüestió. I amb això assolirem uns resultats educatius altament interessants: l'estímul de la capacitat crítica i científica dels nois, així com una identificació amb els problemes molt més grans, i una formació humana més íntegra i la possibilitat d'enfrontar-se, amb una preparació responsable, a un problema de tanta actualitat com és el de l'alliberament nacional del nostre poble.

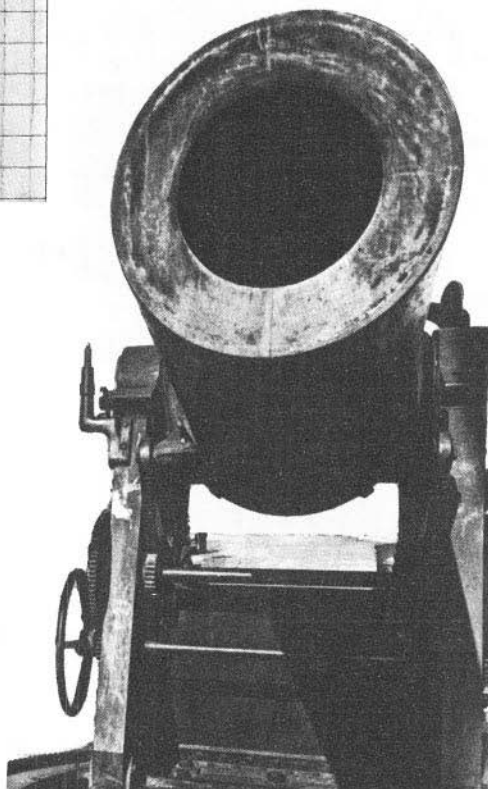
La Revolució de 1640 a Catalunya

per Estrella Casas

1. Objectiu general del tema i de la manera d'estudiar-lo

Hem aprofitat la revolta de 1640 com a centre d'interès per explicar l'absolutisme amb el desig d'arrelar la història en el propi país, puix de la valoració del passat se'n poden treure fets que preparin el present.

El recull de materials, l'hem organitzat en forma de carpeta. Aquesta constitueix un *dossier* amb una part informativa i una altra de didàctica, amb exercicis, comentaris de text, guies per fer recorreguts i per visitar llocs relacionats amb la temàtica. El predomini de l'element visual, plàstic, d'experimentació i de recerca directa pot induir els alumnes a sentir-se

més a prop d'aquella. La forma «oberta» del *dossier* pot fer que els nois participin més directament en la problemàtica i, en certa manera, la recreïn.

La carpeta és dividida en una sèrie de subtemes relacionats amb el tema general. Cada subtema té una explicació, una part complementària a base de textos, vocabulari i bibliografia, i una part d'activitats pràctiques molt diversificades, des de sèries de filmines, comentaris de text, exercicis, recorreguts programats i visites a museus que tinguin una relació amb la matèria estudiada.

Moltes d'aquestes pràctiques necessiten el treball d'equip i poden portar a murals, jocs, mòbils, que animin l'aula o alguna altra part de l'escola.

Els subtemes que formen la carpeta són els següents:

— Concepte d'absolutisme en el marc de l'Estat espanyol. Incidència de l'absolutisme castellà en les institucions catalanes, en les nacions hispàniques o europees de l'Estat espanyol, i en el camp econòmic.

— Estudi econòmic de Catalunya a l'Edat Moderna.

— Demografia i classes socials a Catalunya durant el segle XVII. Estudi especial de les classes populars i dels marginats socials, bandolers i bruixes.

— Estructura de l'oposició i de la repressió durant el segle XVII.

— La revolta catalana. El Corpus de sang.

— La culminació de l'absolutisme castellà. La Guerra de Successió i el Decret de Nova Planta.

2. Anàlisi del contingut

L'absolutisme, en la seva expansió, fou una superestructura sobre una estructura econòmica en crisi, la substitució d'unes formes feudals per unes altres de precapitalistes. La crisi econòmica generà una crisi social que tingué per víctimes el subproletariat artesanal i els jornalers agrícoles.

Políticament, fou un enfrontament de l'Estat absolutisme castellà contra les minories nacionals que l'integraven, amb institucions pròpies que entraren en crisi davant l'ofensiva uniformitzadora de l'Estat absolutista.

Ideològicament, fou l'enfrontament de la ideologia oficial contra les minories disidents, culturals, polítiques o ètniques.

La revolta catalana de 1640, eix de la carpeta, fou la culminació, al Principat, d'aquella crisi. La incidència de la crisi a Barcelona —el Corpus de sang— la converteix plenament en crisi política, per residir a Barcelona les institucions del poder central, contra les quals lluitaven els revoltats. Les institucions nacionals —la Diputació— i municipals —el Consell de Cent— no utilitzaren la revolta per a unes finalitats polítiques concretes, raó per la qual la revolta, mancada de direcció, s'esllanguí estèrilment al cap de poques jornades. Quan després, amb l'aliança amb França, esclatà la guerra contra Castella, el moment polític havia passat, les classes populars no se sentiren pas massa solidà-

ries, i Catalunya s'hagué de rendir a Castella.

Fou una situació comparable, amb coordenades històriques diferents, a la de la Setmana Tràgica de 1909.

3. Didàctica de la temàtica

Com hem dit abans, el sistema d'informació «obert» de la carpeta pot ser un element que permeti d'exemplar el camp de la didàctica amb aportacions originals dels alumnes.

Els exercicis de la carpeta encara no han estat somesos a anàlisi en la seva totalitat i moltes de les pràctiques, en aquest moment, no poden tenir més que un caràcter indicatiu.

Per a tots els temes hi ha un recull de textos, que poden ser utilitzats bé com a lectura, bé com a exercici de classe. També s'hi inclouen estadístiques econòmiques i de població.

Primer subtema. Es poden fer exercicis sobre formes de govern i les institucions respectives, comparant-les amb les que regien a l'Estat espanyol i al Principat, durant el segle XVII; comparar el sistema de tributació i de finançament d'un Estat.

En el pla urbanístic, la lectura de Madrid, ciutat creada per tal de ser la capital d'un Estat i la de Barcelona, que creix segons els modes de producció, és un exercici interessant.

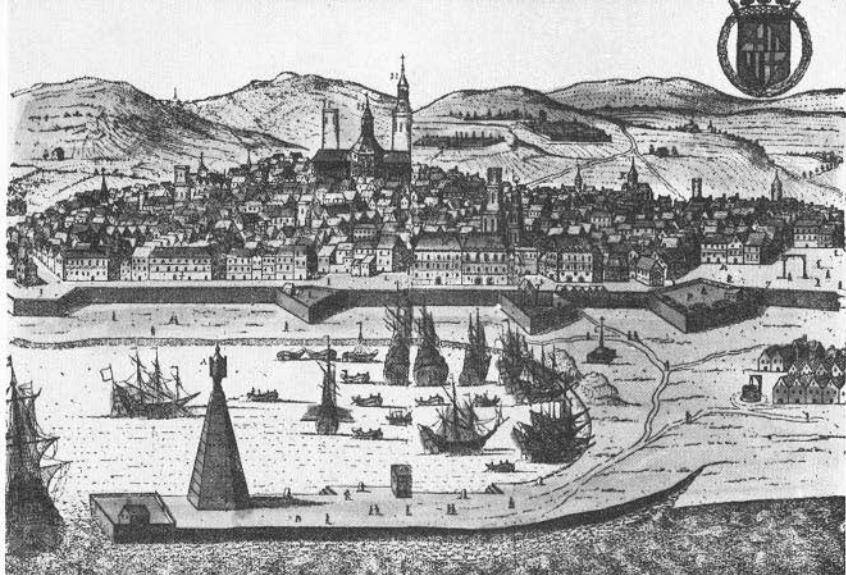
Comparar la pintura cortesana del segle XVII castellà, amb la «burgesa» d'Holanda de la mateixa època; la denúncia de la pintura de Brueghel contra la dominació espanyola, són elements de referència que cal destacar.

Tocant a l'economia, hi ha abundants estadístiques de xifres de producció que posen en relleu l'equivocada política mercantilista de l'Estat espanyol.

Segon subtema. Es pot ampliar amb l'estudi econòmic del port de Barcelona i d'altres del litoral català; el primer, amb la incidència del pas de la plata cap a Gènova.

L'estudi del sistema monetari i de La Seca de Barcelona.

El sistema jurídic de la possessió de la terra i la fallida reforma agrària, que no fou la sentència arbitral de Guadalupe. La masia catalana constitueix, també, un important centre d'interès.

Tercer subtema. Hi ha nombrosos gràfics de població, algunes dades sobre salaris i estadístiques dels factors negatius que afectaven l'agricultura (mala collita, pesta). La mateixa organització gremial, moltes vegades, anava en contra dels interessos dels fadrins. Els recorreguts per Barcelona, sector de la Bòria, de Ribera, són un important complement al contingut d'aquest tema.

Sobre bandolers, i també sobre bruixes, hi ha abundants punts de referència, tant literaris, dramàtics, com folklòrics.

Quart subtema. Sobre la Inquisició hi ha abundant informació gràfica i possibilitat de localitzar els edificis on actuava en les diferents localitats.

Cinquè subtema. La revolta no nasqué a Barcelona; per tant, hi ha molts pobles del Principat que hi jugaren un paper important: Santa Coloma de Farners, Palafrugell, Blanes... En qualsevol hi ha alguna ruïna que parli del passat.

El Corpus de sang es localitza necessàriament a Barcelona. En un plànol general de la ciutat del s. XVII, es podrà sistematitzar, gairebé d'hora en hora, l'activitat dels revoltats, per una banda, i de les autoritats, per l'altra. Els edificis de la Diputació i de l'Ajuntament, si bé desposseïts de llur valor, són un testimoni d'aquella època.

La Guerra del Rosselló permet de tractar aspectes de la Catalunya-Nord. Salses i Perpinyà són dos importants centres d'interès. El mapa dels Pirineus permet de

veure el caràcter fictici dels repartiments de territoris fets artificialment.

Sisè subtema. A més de Barcelona, on té lloc l'últim setge, la Guerra de Successió interessa la Plana de Vic, amb vigatans patriotes, com Bach i Roda.

El setge de Barcelona, com abans la política dels allotjaments militars, permet de veure una organització diferent de l'exèrcit, amb les tropes de la milícia urbana.

Finalment, el Decret de Nova Planta planteja una situació de colonialisme polític i cultural, al Principat.

4. Abast geogràfic i històric de la matèria en relació amb els Països Catalans

Barcelona, cap d'una nació, ofereix més recursos didàctics que qualsevol altre lloc, però no monopolitza la temàtica. En l'exposició de la didàctica, ja hem presentat la diversitat de fets i llurs marcs geogràfics. Els sistematitzarem ara. Per exemple:

Classes socials. L'àmbit rural fou l'autèntic protagonista de la crisi coneguda com la revolta catalana. A més dels pagesos, els bandolers i les bruixes corresponen a aquest àmbit.

Els allotjaments militars. Fou un problema que afectava el camp, puix les classes ciutadanes eren exemptes d'aquesta càrrega. L'anticonstitucionalisme d'aquesta

lleï, la brutalitat amb la qual era imposada per les autoritats competents, la ruïna econòmica que representava (puix s'afegia a la precarietat de l'agricultura de l'època), provocaren la revolta catalana, que tingué com a nuclis importants: Santa Coloma de Farners, Blanes, Palafrugell, Palau Tordera, etc.

Guerra del Rosselló. Interessà, especialment, tota la Catalunya-Nord. El mateix es pot dir en relació amb el Tractat dels Pirineus.

Guerra de Successió. Interessà tot el Principat.

Hem insistit en aquest punt, puix en l'anàlisi d'algunes possibilitats didàctiques d'aquesta carpeta, feta a l'última Escola d'Estiu, els mestres no residents a Barcelona semblava com si se'n sentissin exclosos, ja que les pràctiques proposades, per raons d'ordre pràctic, tenien com a objecte d'experimentació la ciutat de Barcelona.

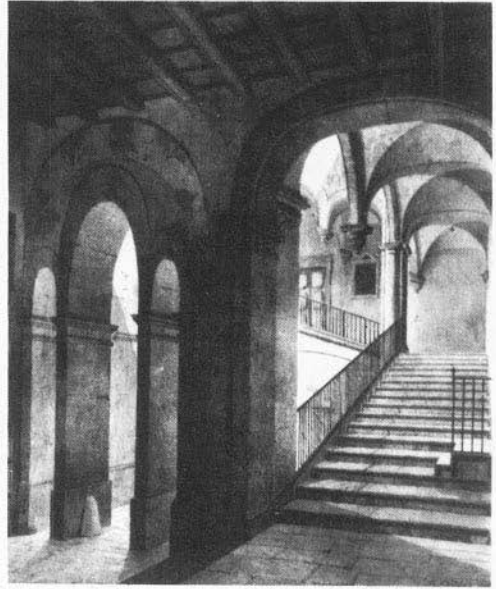
5. Objectius pedagògics que el tema i la manera de presentar-lo pretenen assolir

Ens ha semblat que el contingut i la didàctica responien a uns principis pedagògics que es podrien resumir així:

— Aprofundir qualitativament el nivell de coneixement i d'anàlisi d'una situació històrica determinada.

— Desvetllar una actitud de participació i de solidaritat enfront dels problemes que afecten una collectivitat històrica, en el propi país, perquè cada grup humà ha de valorar en el passat els fets que preparen el seu present.

— Ensenyar a utilitzar la bibliografia i els instruments necessaris (enquestes, gràfiques, plànols, mapes, etc.) per a l'estudi científic d'una situació històrica.¹

Bibliografia a la qual pot recórrer el mestre:

- ELLIOT, *La revolta catalana*, Ed. Vicens Vives, Barcelona.
- LYNCH, *España bajo los Austrias*, 2 vols. Ed. Península, Barcelona.
- E. SERRA, *La Guerra dels Segadors*, Ed. Bruquera, Barcelona.
- HAMILTON, *Tesoro americano y la revolución de los precios en España (1501-1560)*, Ed. Ariel, Barcelona.
- PIERRE VILAR, *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, vol. 2. Ed. 62, Barcelona.
- S. ALBERTÍ, *L'Onze de setembre*, Albertí editor, Barcelona.
- J. NADAL, *La población española (Siglos XVI a XX)*, Ed. Ariel, Barcelona.
- CIRICI PELLICER, *Barcelona pam a pam*, Ed. Teide, Barcelona.

Bibliografia per als nois:

- BAGUÉ, *Històries del meu país*, Ed. Teide, Barcelona.
- SOLDEVILA, *Història de Catalunya, il·lustrada*, Ed. Proa, Barcelona.
- VERGÉS, *Història de Catalunya*, Ed. M. Casanovas, Barcelona.
- VERGÉS, *Arrel*, Ed. Teide, Barcelona.
- VERGÉS, *Barcelona I-II*, Ed. Tàber, Barcelona.
- P. VERDAGUER, *Catalunya francesa*, Ed. Tàber, Barcelona.

1. Criteris generals per a l'ensenyament de les Ciències Socials, apareguts a *Perspectiva Escolar*, n.º 5, gener 1976.

Programa d'excursions i sortides per conèixer Catalunya

Escola Ton i Guida

Ton i Guida és una escola de la barriada del Verdum, que fa 14 anys que existeix. Acull actualment 450 nois i noies, les famílies dels quals són de la procedència següent:

- 28 % catalans
- 45 % andalusos
- 27 % de la resta de l'Estat.

Un dels problemes forts d'aquest tipus de barriades és la marginació respecte del centre de la ciutat: estem lluny, hi ha males comunicacions, es crea un ambient propi i tancat, amb unes relacions de carrer molt vives.

Els mitjans econòmics són insuficients, i com a màxima aspiració d'integració al país, hi ha la d'adquirir un «terreny» que entronca els immigrants amb la seva procedència del camp. Tot això fa que es desconegui enormement tant Barcelona com Catalunya en general.

A l'escola sempre hem pensat que el coneixement de la pròpia terra és un mitjà privilegiat d'integració al país, i per això no només el programa de Ciències Socials gira entorn d'aquest coneixement, sinó que ja des del Parvulari hi ha programada una sèrie de sortides i d'excursions que continuen al llarg de toda la Bàsica i asseguren que els nois sortiran i coneixeran les comarques i les regions diferenciades

que formen les unitats estructurals de Catalunya, així com els seus trets humans característics que han configurat la seva història.

Aquestes excursions es basen en la visita de Barcelona ciutat, situada entre el mar i la serra de Collserola. Aquests elements es van aprofundint i ampliant de tal manera que sense deixar de treballar-los se'ls va introduint a les comarques i regions properes que, amb característiques pròpies i determinades, d'alguna forma es relacionen amb el Barcelonès. I així, el programa de sortides es desenrotlla cíclicament fins a arribar al coneixement global de Catalunya-Principat.

És evident que en cada sortida els nois aprenen també molts conceptes de Ciències de la Naturalesa, i que es fan moltes altres visites per treballar continguts determinats, però tot això no ho consignem aquí perquè ara volem oferir, en el quadre següent, únicament els aspectes més relacionats amb el coneixement geogràfic i històric del país, com a mitjà d'integrar-s'hi. Per tant, en fer servir aquesta programació a l'escola, caldria afegir-hi una altra columna de continguts de Ciències Naturals, així com les activitats corresponents (recull de materials, col·leccions, etc...). En els primers nivells, aquests continguts, que aquí no consignem, són quasi els que tenen la preponderància.

PARVULARI 3-6 ANYS

Barcelona

Una al centre (incloent-hi la Pl. Catalunya).
Fira del pessebre a la Sagrada Família.
Parc Zoològic.

Places, carrers, autobusos.
Algun edifici notable (Sagrada Família).
Jardins, Colom, l'estació dels trens (per fora).

Muntanya: Collcerola.

Castells de Torre Baró de Civate.

Distingir pla de muntanya.
Les muntanyes de darrera Barcelona.
On s'acaba la ciutat.

Plana: El Vallès.

Palautordera.
Sta. Agnès de Malanyanes.

Una regió lluny de Barcelona i del mar.
Distingir camp de bosc i camp de ciutat.
Veure un riu (el Besòs).

Mar: Castelldefels.

La platja del Barcelonès.
Platja (sorra).
Mar (les onades).

PRIMER NIVELL

Temes centrals: L'escola. Les estacions de l'any.

Barcelona

Coneixement detallat de l'escola.
Fira del pessebre de la Sagrada Família.
Alguna d'altra d'ocasional.

Els pisos, situació de cada classe i de cada dependència, terrasses, etc.
Un altre barri lluny de l'escola.
Idem.

Muntanya: Collcerola (tardor).

Travessa fins a la font dels castanyers.

Situar el barri (coses concretes, des de la carena, respecte de Barcelona i la muntanya).
Anomenar Collcerola i situar el Tibidabo.
Les dues vessants de Collcerola.
Diferència entre la cara solejada i l'obaga.
Primer concepte de carena.
Veure i anomenar el Besòs com a límit de Barcelona.
Darrera les muntanyes de Collcerola hi ha una extensió de terra, una plana i pobles (anomenar-los).

Plana: Valldeu (hivern).

Travessar tota la plana de darrera Barcelona i arribar a unes altres muntanyes que són més lluny de Collcerola.
Riu Congost, origen del Besòs.

Sant Iscle de Vallalta (primavera).

Pel camí es veu la continuïtat de la platja, lluny de Barcelona.
Regió muntanyosa prop de la costa, continuïtat de la carena litoral.
El bosc.

Mar: Arenys de Mar (estiu).

Sortida de fi de curs: 1 dia.

Diferència entre costa alta i costa baixa (far).
Diferència entre platja i port.
Constatar la continuïtat geogràfica de l'extensió a St. Iscle de Vallalta (característiques generals semblants perquè és la mateixa regió, Maresme).
El mar: el color, gust, olor, onades, escuma, horitzó, sorra, pedres-erosió, vidres.

A Barcelona hi viu molta gent.

Es fan moltes cases; ja arriben fins a dalt de la muntanya.

Una masia: com viuen la gent del camp. Veure una carretera i una autopista, que serveixen per entrar i sortir de Barcelona.

Càmpings.

La feina de cada una de les persones de l'escola.

Els nens anomenen parents i coneguts que viuen en aquests pobles.

La gent d'aquests pobles també parla català; és Catalunya.

Diferència entre un poble (Aiguafreda i Barcelona).
Una masia a la muntanya, diferència entre la vida aïllada d'aquesta i la del poble.

La carretera i el tren, paral·lels a la costa.

Una masia.

Barques: pesca i pescadors (mitjà de vida).
Banyistes (turisme).
Hotels (mitjà de vida).

Dibuix de la sortida, de tot el que hem vist, orientat per alguna pregunta del mestre.

1r. plànol de la classe i de l'escola (molt primitiu).

Dibuix que situï la muntanya al mig del paper, els pobles darrera, Barcelona davant i el mar davant de tot.

Inici de planell col·lectiu a classe.

Dibuix.
Llista de coses vistes.
Primers textos lliures.

Bany, jocs amb sorra.
Dibuix de la platja i el mar, amb tot el que s'hi veu.

SEGON NIVELL *Temes centrals: El barri. L'alimentació.*

Barcelona

Barri: mercat
carrers
tallers
botigues

Orientació al carrer.

Muntanya: Collcerola.

Torre Baró.

Situació Collcerola, plana litoral, Barcelona, Montjuïc, mar.
Situat definitivament el barri dins de Barcelona.

Plana: Vallès.

Sta. Agnès de Malanyes. (adossat a la carena litoral)

Situat la plana pre-litoral respecte a la carena litoral (Cellecs, Torre del Moro) i carena pre-litoral (Montseny).
Adaptació dels cultius i la vegetació al clima mediterrani (la tardor).
Estudi d'un poble agrícola, població escampada i masia (observació de la forma).

Sant Pere de Vilamajor (sortida de dos dies, fi de curs).

Repàs d'un poble: constatar diferències entre aspecte físic d'un poble i d'una ciutat: cultius, hortalissa, cereals i vegetació (la primavera).
Situat la plana pre-litoral entre la carena litoral i la carena pre-litoral (Montseny).
Saber que no veiem Barcelona perquè és darrera la primera.

Mar: Port i escullera de Barcelona.

Què és un port.
Què és un moll (un dic).
Les onades que trenquen al moll.
En el port no hi ha onades.
Els fars.
La muntanya de Montjuïc.

TERCER NIVELL *Temes centrals: Barcelona: transports i comunicacions.*

Barcelona

Pl. Villa de Madrid, muralla romana, Via Laietana.

Situat el nucli més antic de la ciutat (Barcelona romana); veure que era un turonet: Mont Taber

Montjuïc: Travessia en l'aeri sobre el port.

Visió panoràmica del port i les seves parts.

Situat Tibidabo, Carmel, la costa, Pl. Catalunya, Catedral, Verdum.

Fira del pessebre: St. Roc, Catedral.

Situat on era la 2a. muralla (de les Rambles) i la tercera (s. XIV).

Tipus de treballs i de comerç que predominin al barri.

Història del barri: aspecte urbà:
cases noves on hi havia terrenys
cases que s'estan fent
carrers que han canviat
aspecte urbà i social.

Dibuixos i textos dels diferents llocs visitats.
Construcció d'un primer plànol d'1 o 2 carrers mentre els visiten.

Construcció del gran plànol mural del barri a classe, a mesura que van avançant en el seu, situar l'escola i la casa de cada nen.

Dibuix situant Torre Baró, Barcelona, mar, Montjuïc, barri (fet a dalt de la muntanya).

Constatar que la parla de la gent del país és el català.
Llegendes i cançons de la comarca (origen de la comarca).

Mural de la masia amb les classes d'animals, cultius i tipus de vegetals trobats, treball que s'hi fa.

Dibuix del poble.

Dibuix de la masia amb els noms de les seves parts (allà mateix).

Vocabulari català de tot el referent a treball dels camps, vegetació, relleu, etc...

Constatar diferències entre maneres de viure al poble i a la ciutat.
Estudi de la vida del pagès.

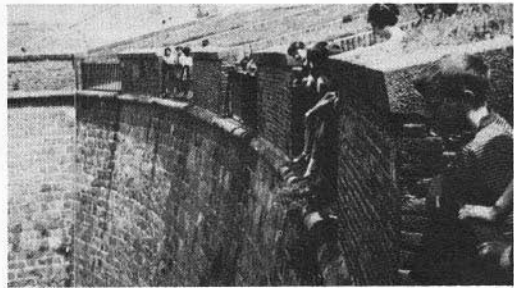
Dibuix dels treballs del pagès.

Comerç, passatgers.
Vaixells diferents.
Constatar els molls, els magatzems, grues de càrrega.

Dibuix del port, bocana, escullera, molls i vaixells, grues (allà mateix).

Construcció d'un mural a classe de tot el que s'ha vist.

societat romana.

Diferents feines del port (càrrega i descàrrega).
Els camions que transporten.
Importància del port per a les comunicacions marítimes.
Vista dels Trasaratlàntics.

Confecció progressiva del gran plànol mural de Barcelona: a mesura que van fent totes les visites, s'hi van afegint elements.

TERCER NIVELL

Pl. Rei, Rambles (Portaferrisa). Muralla de les Drassanes.

L'antiga ciutat amurallada.

L'eixampla: Diagonal, Pl. de les Glòries.

Expansió de la ciutat antiga.

St. Jordi: Ajuntament.
Diputació, Rambla, Pl. Catalunya, Pg. de Gràcia.

Aeroport: Granvia.

Més enllà de Montjuïc.
El pla del Llobregat.
El carrer més llarg de Barcelona.

Estació de França.
Correus.

Carmel: Muntanya pelada i parc Güell.

Situació de Barcelona entre Collcerola i mar, vista des d'aquest punt que és al mig. Situar el nostre barri, Verdum, en el conjunt, situar Tibidabo, Montjuïc i tots els punts coneguts.

Muntanya: Collcerola.
Font dels Castanyers.
St. Iscle de les Feixes.

Travessa de la serralada que forma l'esquerra del nostre barri. Visió general de Barcelona i de la vall i desembocadura del Besòs. Situar la plana del Vallès i algunes ciutats: Sabadell, Cerdanyola, Granollers. Descoberta de la Serralada Pre-litoral, anomenant i situant el Montseny i Montserrat.

Travessa Tibidabo - Vallvidrera.

Veure que el Tibidabo és el punt més alt de Collcerola.
Reafirmar els conceptes anteriors.
Si el dia és clar, s'arriba a situar el Pirineu. Situació completa i definitiva de Barcelona entre Collcerola, el mar, les depressions del Besòs i Llobregat.
Barcelona és molt gran: està en una plana, amb turons (els de la Peira, Carmel...)
Carrers llargs en direcció muntanya-mar.
Alguns edificis notables dels estudiats abans (Sagrada Família, etc., i camp del Barça).

Plana: Baix Llobregat.
La Salut de Papiol.

El riu Llobregat. Vall del Baix Llobregat.
La plana del delta.
El tren travessa Collcerola per túnels; som a l'altre costat.

Mar: Blanes, Sta. Cristina, Lloret de Mar.
(Fi de curs: 2 dies.)

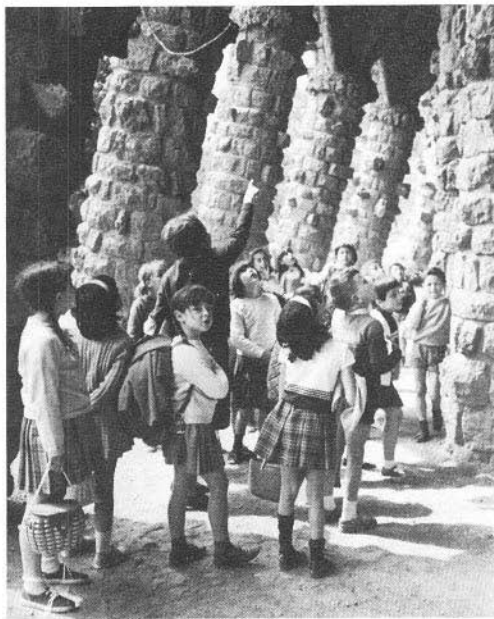
Castell de St. Joan de Blanes, d'on es veu el port (petit, respecte al de Barcelona) i el delta del Tordera.
Petites altures de la Serralada Litoral.
Inici de la Costa Brava.
Diferències entre platja i espadats.
Què és un golf, un cap.

St. Jordi, patró de Catalunya (llegenda).
Els mossos d'esquadra.

Les fàbriques a les afores.
Gran mercat (Hiper); la Clínica de la Seguretat Social (Bellvitge).
Es tendeix a allunyar de les ciutats els grans serveis socials i públics.

Comunicacions per tren, per correu.
Estudi de l'estació: diferents serveis.

1a. noció de l'estil modernista i la figura de Gaudí.

Textos escrits.
Petits plànols individuals.

Iniciació de les gràfiques sempre a base de comparar únicament dues variables.

Veure la carretera, el tren i les dues autopistes que surten de Barcelona per la vall del Besòs.

Barcelona té molts barris diferents.
Barcelona s'ha expansionat a partir de la vora del port.

Estudi de fotografia aèria de Barcelona.

Primera visió del plànol vertader de la ciutat (a fi de curs).

Poble de Papiol: antiga ermita.

Les barques de pesca, xarxes, etc.
Antigues torres de defensa prop del mar.
El port esportiu (Blanes).
El turisme.

QUART NIVELL *Temes centrals: Catalunya. Treball de l'home.*

Barcelona

Tibidabo: Pujar a peu des del final del tramvia blau.

Tipus de pedra i de vegetació.
Situat totes les parts de Barcelona estudiades en el curs anterior.
La diferència d'atmosfera (la contaminació) i de remor quan ens girem de cara a Barcelona o de cara al N-W.

Baix Llobregat: Desembocadura del Llobregat.

El baix curs del riu.
L'aportació de materials: fertilitat de la terra.
La formació de la plana del delta.
La contaminació de l'aigua: deixalles.
La lluita entre les aigües del riu i del mar (sorra de riu — sorra de mar).
Bancs de sorra.
Zona d'aigua-molls.
Canals de rec.
Llit de riu, corrent, ribes dreta i esquerra.
Braços de riu; estiatge.
La vista del nou port i del far del Llobregat.

Massís de Garraf: Travessa a peu de Vallcarca a Garraf.

Costa alta i espadats.
Característiques especials: terreny calcari, erosió del sòl i roca, vegetació típica i cultius típics.
Estudi del port i fàbrica de ciment.
Vallcarca: explotació del sòl.
Poques fonts: aigua de pou.
Poble petit: Garraf, aprofitant una caleta.

Muntanya (pre-litoral): St. Llorenç de Munt.

Inici d'orientació (veure taula orientadora).
Estructuració general de Catalunya; veure les unitats principals: Pirineu, Pre-Pirineu, plana central (Pla de Bages); carena pre-litoral (Montseny, Montserrat); Vallès, carena litoral (Tibidabo), mar.
Atenció especial al Llobregat: d'on ve, curs mig, depressió final. Repàs del Vallès, anomenant l'Oriental i l'Occidental; situar Terrassa i Sabadell.

Una comarca: El Maresme. El Castell de Borriach, per Argentona.

Comarca en general: el Maresme; les seves 3 parts: litoral, zona mitja i muntanya. Estudi de cada una.
Situat la capital, Mataró.

Arenys de Mar.

Estudi complet d'un poble.
Situació, vista global des del cementiri.
Composició del poble: les riuades, la riera.
El port.

Plana interior: Castell de Centelles i Cingles de Bertí (baixada a Aiguafreda).

Plana de Vic, vorejada de petites altures a E. i O., al Nord Pre-Pirineu i Pirineu al fons.
Les explanades de Bertí.
El fenomen de les cingleres i del Congost com a tall que travessa la Serralada Pre-litoral.

Repasar tot el procés històric de la ciutat des de la Barcelona antiga i successives expansions, fins a l'annexió dels poblats veïns (Sant Andreu, St. Gervasi, Gràcia, Sarrià...) i darremament la creació de grans suburbis: Bellvitge, Verneda, Guineueta i fins i tot més enllà de Collcerola (ciutat Meridiana).
Antics palaus a la falda del Tibidabo.
Constatació del caos urbanístic.

Durant tot el curs:
Confeció del mapa mural de Catalunya amb postals en els llocs dels pobles; rius i muntanyes dibuixats.

Els cultius: hortalissa, fruita.
Lluita entre l'agricultura i la indústria en el delta del Llobregat.
Llegenda (incursions dels pirates moros). Torres de defensa a les masies.

Fotografies de les característiques estudiades.
Enquesta a treballadors.

Plànol situant tot el que s'ha estudiat.
Dibuix de la fàbrica.

Poblament escàs (camp d'ases).
Règims de colònia i condicions de vida.
Obrers; pol·lució, habitatges...
Destrucció del paisatge i ecologia del massís: abocament d'escombraries.
Contaminació aigües subterrànies.

Cada nen: sobre un esquema donat de la comarca, representar amb uns signes gràfics pre-fixats: ciutats, boscos, fàbriques, conreus.

Història geològica de la comarca i de la muntanya: St. Llorenç.
Llegenda del drac de St. Llorenç.
Història del monestir romànic.
Les modernes urbanitzacions que destrossen el paisatge com els recursos naturals (l'aigua de font).
Anomenar la indústria que coneixen en altres visites específiques.

Enquesta a treballadors.
Dibuix personal.
Plànol on cal situar tot el que s'ha estudiat.

Cultius, flors...
Pobles costers, costums.
Un poblat íber.
La llegenda dels pirates.
El castell com a defensa.
Treballs de la gent: indústries d'ametlles, un licor, el vidre.
Les cases antigues: el museu.
L'església barroca.
Col·leqis, l'Ajuntament.
El viver de llagosta, subasta del peix.
Astillers o dressanes.

Un plànol de la realitat, fet des de dalt de la muntanya.

Contrast amb el Vallès, no tanta indústria, més agricultura.
Anomenar Vic, la capital de la comarca.
Història geològica de la regió (fòssils).
Llegenda del Castell de Centelles.
Fàbriques de ciment al Congost.

QUART NIVELL

Pre-Pirineu: Santuari dels Munts, per St. Quirze i collet de St. Agustí.

Travessar la plana de Vic i entrar en una altra sèrie de muntanyes que són ja Pre-Pirineu. Distinció entre Catalunya seca i Catalunya humida.

La Vall del Ter. Regió muntanyosa que la separa de la Vall del Llobregat.

Vista immediata del Pirineu; situar algun cim concret: a l'anada vista del Puigmal des de la gasolinera de St. Quirze.

Vista de les muntanyes de l'alt Bergadà, en especial el Pedraforca.

Borredà: Castell de Balsareny.

Cardona.

Berga.

Borredà.

(fi de curs: quatre dies: tornada per Ripoll)

Vista de les comarques de l'alt i baix Bergadà i de les altres muntanyes (Moixaró, Serra d'en Cija, Cadí, Pedraforca...), que formen la capçalera del Llobregat.

La capital de la comarca. L'alt curs del Llobregat.

Un poble de muntanya, estudi del poble.

Diferències amb altres comarques estudiades respecte de vegetació, relleu...

La Catalunya humida: clima, boscos, prats...

Situar Ripoll en la vall del Ter.

CINQUÈ NIVELL *Temes centrals: L'home i el seu medi.*

Barcelona (Collcerola).

C. Mina de la Ciutat (a Verdum), Turó de les Roquetes i Coll de la Ventosa.

Situar Barcelona entre el Besòs i el Llobregat.

Distinció zones industrials, urbanes, residències, suburbis.

La pol·lució.

Sortides i entrades, carreteres i estacions, aeroport.

Arribada de l'electricitat i portada d'aigües del Ter.

Pl. del Rei.
Diputació.
L'Ajuntament.

Garraf, Baix Llobregat.

Eramprunyà.

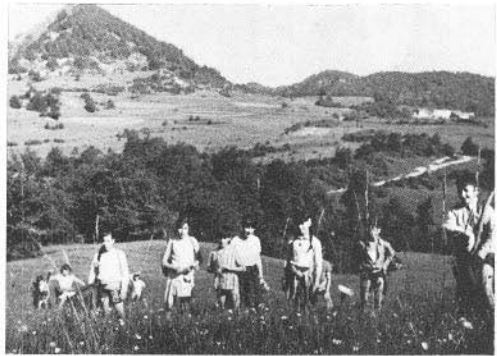
Estudi de la comarca del Baix Llobregat, plana i litoral.

Estudi de la carena costera catalana.

Estudi geològic de la comarca.

Estudi de la vegetació mediterrània (magma d'ullastre i margalló, palmera autòctona).

Una presa en el riu Ter.
Algunes colònies prop del riu.

El pantà de Baells.
El treball de les mines.

Mitjans de vida dels pobles.

Inici de la reconquesta catalana:
El compte Arnau (llegendes i cançons).
Jofre el Pilós (importància històrica de Ripoll).

Situar aquesta sortida: en un mapa local de cada nen, en el mural de la classe i en un mapa real de Catalunya (primer ús del mapa).

Enquesta de coneixement del poble.

Creixement massiu.
Visió pobles veïns.
Procés de la conducció d'aigües.

Història de la portada d'aigües a Barcelona en temps de Carles III.

Plànol de Barcelona a la mà.

Collecció de gravats.

Reis de Catalunya i Aragó: Colom.
Palau de la Generalitat.
Què és l'Ajuntament. El Consell de Cent. Fivaller.
les institucions catalanes.

MURAL.

Llegenda del Castell de Garraf i història del feudalisme.
Comparació amb el problema actual.
Estudi de les parts d'un castell.

Mapa geogràfic de l'Eramprunyà.
Dibuix sobre el viatge, la muntanya de Garraf, llegenda i dibuix.
El castell: història, llegenda i dibuix.
Principals roques: esquema geològic de com estan distribuïdes.
Diapositives, exposició de treballs i material.

Una comarca: Penedès: Safores, Vilafranca.
Olèrdola.

La plana pre-litoral, situació de Montserrat en la carena pre-litoral i de Garraf en la carena litoral... fenomen Kàrstic (massís de Garraf).

Muntanya: Montseny (casa colònies les Illes, sota St. Marçal).

Carena pre-litoral.
Vegetació muntanya mitja, clima atlàntic.
Catalunya humida (faig, roure, avet, boira, pluja).
Estudi del riu Tordera (curs alt).
Curs mig (vall St. Celoni).
Turó de l'Home i les Agudes.
Situat Pirineu, Pre-Pirineu, plana central, Carena pre-litoral, plana litoral, Carena litoral, comarques: Vallès, la Selva, Osona (intersecció de comarques).

Pre-Pirineu: Vidrà, Puigsacalm (aturant-se a Vic).

Situat la serralada transversal.
Catalunya humida, clima i vegetació típica.
Distinció entre arbres i arbusts de muntanya mitja.
Estudi del Pre-Pirineu: repàs de les unitats i estructures de Catalunya.
Capital d'Osona: Vic (mercat).
Plana central: conreu, cereals.
Molt nublada, clima continental.
Riu Ter, curs mitjà.

Girona: Des de la casa de colònies de Vilanna, visita a:
Ullestret
l'Estartit
Cassà de la Selva
Quart-La Bisbal
Romanyà
Palamós
(fi de curs: 5 dies)

Estudi de les comarques de l'Empordà, Gironès i la Selva: cultius, vents, gavines.
Vegetació natural: alsina surera.
Estudi actiu del vocabulari de la costa des de Punta Salinas i Palamós (costa, cap, penya-segat...).

Estudi curs mitjà, baix Ter i la desembocadura a l'Estartit. Illes Medes.

La ciutat de Girona: situació, rius: Ter i Onyar. La Devessa. El passeig arqueològic.

Vinyes i granjes. La verema.
Cooperatives del vi (vinyes), fàbriques d'alcohol.

Restes prehistòrics, ibèrics, visigòtics, romànics, feudals.

Època medieval. Monestir de St. Marçal; confluència dels tres bisbats (llegenda de la Taula dels tres bisbes).
Naixement del Tordera. Poesia de Guerau de Liost.
Coneixement dels poetes catalans que han cantat la muntanya.
Despoblació de la muntanya, emigració de la ciutat per falta de mitjans de comunicació i facilitats de vida. Vida de pastors.
Ramaderia.

Instal·lació de l'home: tipus d'habitació.
Muntanya mitja: masia «el cavaller» i Pla Traver.
Aprofitament llenya al bosc.
Fàbrica de mobles: torneria.

Centre important en temps dels romans.
Cami Romà (Barcelona-Garrotxa-França).
Osona, Ripollès; Catalunya vella.

Antics pobladors, s'estudia a través d'Ullestret: dolmen Romanyà, monuments:
  les muralles, els banys àrabs
  la catedral, S. P. Galligants.
Peculiaritats del català de Girona.
Oficis artesans: terrissaire (a Quart).
Oficis industrials: el suro, la ceràmica.
Agricultura, ramaderia, el mercat de La Bisbal.
La pesca: subhasta del peix de Palamós, el port.
Girona capital de comarca.

Itinerari, mapa, treball d'enquestes, textos, dibuixos.

MURAL.

Similars a les de quart.

Dossier, mapes, esquemes, dibuixos, textos, recull de mostres, construcció del mural.

Les gràfiques poden realitzar-se ja normalment amb introducció de nous elements: comparatius, població, producció, temperatura, pluja.

Interpretació i creació d'esquemes, mapes i itineraris «in situ».

Preparat anteriorment amb preguntes fetes, cal contestar allí.
Exposició de treballs, fotografies, postals i materials recollits.

Continuarà al número 12 amb les sortides de 2a. etapa d'EGB.

Estudi d'un riu: EL Llobregat

*per Roser Batllori
Escola Costa i Llobera*

L'estudi del riu es fa a partir d'un cicle de quatre excursions i d'un campament. La idea inicial de fer un estudi cíclic d'aquest riu era de buscar un centre d'interès concret, en aquest cas el riu, sobre el qual es poguessin fer les excursions d'un any, les quals fornissin un coneixement de Catalunya. El riu Llobregat sembla que oferia bé aquestes possibilitats: un centre d'interès comú; a partir del riu es podien estudiar les activitats dels homes i es podia tenir una visió de conjunt del país i de la seva història.

Juntament amb el cicle del Llobregat, se'n va pensar d'altres (la Serralada Prelitoral, la costa, el treball dels homes, les comarques...) que també sembla que oferien aquestes dues possibilitats. A la pràctica, però, uns van resultar monòtons i d'altres dispersos. El del Llobregat va semblar el més adequat.

El cicle del Llobregat, el va dur a terme per primera vegada l'Enric Lluch en el curs 1961-62. Després ha estat repetit durant el curs 1966-67 i en el 1972-73.

L'estudi del riu es comença pel delta, que és el punt més pròxim en l'espai per als nens, i s'acaba a les fonts, on es fa una estada de quatre dies. Els punts d'excursió són els següents: El delta, el congost de Martorell, Montserrat i Sant Vicenç de Castellet (Pla de Bages). Poste-

riorment, es va afegir una visita a la planta depuradora d'aigües de la Societat General d'Aigües de Barcelona.

Abans de seguir endavant i d'explicar com es desenrotlla el cicle, voldria remarcar dues coses: Una, és que ja fa quatre anys que aquest cicle es va fer per última vegada, i alguna de les dades que donaré potser serà passada o potser algú hi trobarà a faltar alguna cosa. Ara mateix, penso en el pantà de la Baells, que aleshores era en construcció i que fóra molt interessant d'anar-lo a visitar, ja que regula el curs del riu per a l'aprovisionament d'aigua a Barcelona. El treball del camp tampoc no és objecte de cap excursió en concret, i les notes històriques potser en són escasses.

L'altra cosa que volia dir és que actualment, seguint la línia d'altres escoles, les excursions no les pensem per al conjunt d'EGB, sinó que cada grau fa les que semblen més adequades a l'edat.

Seguint aquest criteri, el cicle es podria adoptar al 4t. grau, on part de l'any és dedicat a l'estudi de la comarca i part a Catalunya; per al 5è., ja que l'estudi de Catalunya és objecte de programa i potser també per al 6è., on la geografia general que s'hi estudia podria en part ser aplicada en aquest cicle.

1a excursió: St. Ramon-delta del Llobregat

L'objectiu de l'excursió és d'observar el delta i la seva desembocadura. Els punts de treball són:

a. Desembocadura

A través dels carrers de la Zona Franca s'arriba a la desembocadura i a la farola. Allà hom recorda el que és un riu, que neix al Pirineu i que, buscant el camí més ràpid per arribar al mar, fa camí entre les serralades. Els nens ho representen tot jugant amb la sorra.

S'observa, si és possible, com es barregen les aigües, i es parla del delta. Aquí es pot fer notar que el delta va variant d'extensió, que creix, però que també pot reduir a causa d'alguna variació de la costa o del cabal del riu. L'exemple concret és la farola que, edificada l'any 1862 a 320 metres del mar, actualment és protegida artificialment perquè les ones ja l'assolien.

b. St. Ramon

A continuació es travessa el delta i es van observant els camps de cultiu cada vegada més en retrocés a causa de l'augment de les instal·lacions industrials i del creixement dels pobles i ciutats. Es puja a l'ermita de St. Ramon situada sobre Sant Boi de Llobregat.

Des d'aquí es pot observar i dibuixar el riu i tot el delta. De vegades la visibilitat no és pas massa bona a causa de les boires. Es veu molt bé, però, com és una plana de sedimentació situada entre la Serralada Litoral i el Montjuïc.

És un bon moment per parlar de l'aprofitament que en fa l'home: l'agricultura de regadiu (hi ha dos canals), l'agricultura de secà tocant a la serralada, la indústria, ja que som a prop d'una gran ciutat, on no hi pot haver indústries que contaminin l'ambient, i aquí hi ha aigua i espai.

També a causa de la situació de Barcelona, el delta és lloc de pas obligat de carreteres, autopistes i ferrocarrils. L'aeroport hi troba espai suficient per a les seves pistes.

El delta del Llobregat és un bon exemple per fer notar com el relleu de la terra va canviant constantment encara que nosaltres només ho percebem molt poc. Des

del punt de vista humà, és un bon exemple de zona suburbana.

2a excursió: El congost de Martorell

Abans d'aquesta excursió, és interessant de visitar la depuradora de Sant Joan Despí, ja que ofereix la possibilitat de veure un dels aprofitaments del riu i de copsar un dels problemes d'una gran ciutat situada en un lloc relativament sec, com és ara Barcelona, que es veu obligada a utilitzar les aigües superficials d'un riu tan contaminat com és el Llobregat.

Prèviament, a classe, es fa un experiment perquè vegin bé el doble procés a què és sotmesa l'aigua: primer la filtració de les impureses, després l'esterilització.

L'objectiu de l'excursió a Martorell és de veure com el riu ha superat l'obstacle natural que oferia la Serralada Litoral. Al mateix temps es pot observar la confluència del Llobregat amb l'Anoia i les terrasses del riu, encara que això últim es fa difícil de veure als nens petits.

En arribar a Martorell, cal a anar al *pont del diable* des d'on es pot observar com el riu ha obert un congost a través de les roques dures de la Serralada Litoral, i des d'aquí també es veu com ha fet el mateix amb la Prelitoral.

El congost de Martorell és un lloc obligat de pas per anar des de Barcelona a l'interior; és per això que la ciutat s'ha convertit des d'antic en un nus important de comunicacions. Al voltant d'aquest nus

36 s'hi ha creat un polígon industrial que l'ha feta créixer molt.

La confluència del riu amb l'Anoia, que també s'observa des del *pont del diable*, convida a parlar d'on ve aquest riu i com s'aprofita, ja que va tan carregat de detergent i d'altres productes contaminants.

L'estudi de les terrasses sembla més adequat per a una classe de geologia i això no es fa fins a 8è d'EGB. A Martorell es visita també el poble i el museu de ceràmica.

3a excursió: Montserrat

L'objectiu d'aquesta excursió és de veure el pas del riu per la Serralada Prelitoral

ahora que s'aprofita el temps per estudiar una roca i la formació d'una muntanya.

a. Pas del riu per la Serralada Prelitoral

L'últim giravolt abans del monestir és un bon lloc per observar el riu, que fa camí entre les dues muntanyes i deixa a la vista els estrats de la muntanya del davant, la vall del riu, cavada en les argiles de la depressió Vallès-Penedès i els meandres. Es continua veient moltes indústries i importants vies de comunicació tot al llarg del curs del riu. Els cultius del camp han canviat, ara són de secà.

El Llobregat, tot excavant els congostos, fa el treball propi d'un riu: aplanar la terra, abaixar les muntanyes i omplir els llocs més baixos amb la sorra i les pedres

(alluvions) que ha agafat de les muntanyes. Així treballa el riu fins a fer disminuir la diferència de nivell entre la capçalera i el mar (perfil d'equilibri del riu).

b. L'estudi del conglomerat

L'estudi del conglomerat és molt útil per explicar d'una manera simplificada com s'ha format una muntanya i com s'ha desgastat, la vegetació i l'aprofitament que en treu l'home.

Per fer això cal pujar a Sant Miquel, des d'on hi ha una panoràmica sobre la muntanya. S'observa el rocam nu i la manca de sòl, la vegetació situada al peu de les cingleses, on n'hi ha una petita quantitat.

La manca d'aigua, que s'escorre per les escletxes fins als llocs més baixos, on hi ha instal·lats els pobles de Collbató, Monistrol..., ha fet que la muntanya fos deshabitada. Només hi ha el monestir, que abans utilitzava l'aigua de cisterna i que ara la bombeja de la vall.

4a excursió: Sant Vicenç de Castellet

El tema d'aquesta excursió és l'aprofitament industrial del riu i el coneixement d'una comarca ben diferent de la que coneixen els nois, el Pla de Bages.

L'excursió es fa amb tren. La via voreja el riu i es poden observar molt bé els meandres i els canals d'on es treu l'aigua per a les fàbriques i colònies.

a. Aprofitament del riu

A Sant Vicenç es visita una de les serradores de pedra.

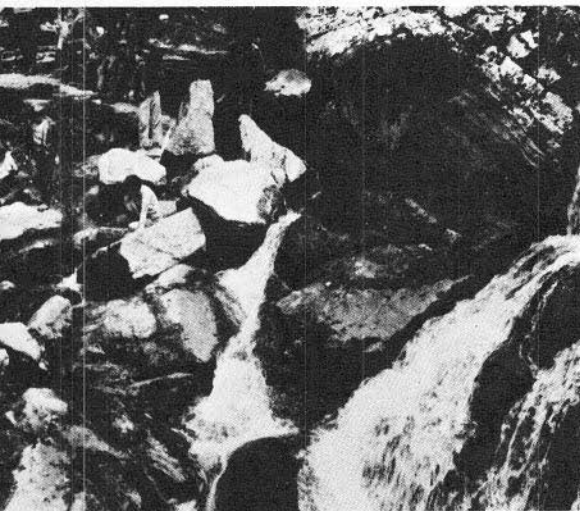
Fem aquesta visita i no en una colònia tèxtil, que seria el que correspondria, perquè ens sembla que els nens hi veuen millor el procés industrial que no pas en una empresa molt mecanitzada. També hi havia problemes de permís per visitar les colònies amb nens molt petits.

Prop de la fàbrica es pot observar la confluència amb el Cardoner, l'afluent més important.

b. La comarca

La comarca s'observa des de les muntanyes de Castellgalí.

El riu es troba plenament en el seu cor i sedimenta els materials més grossos, però encara transporta les sorres i pedres petites.

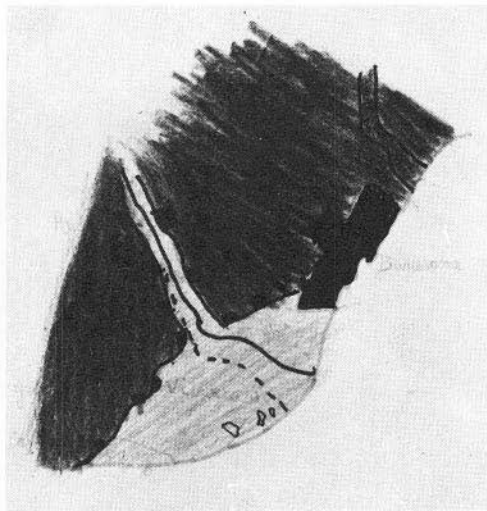
La capital, Manresa, voreja el Cardoner. Els cultius de la comarca són semblants als del litoral. El subsòl, salobre, és un inconvenient per a l'agricultura, però és una font de riquesa perquè se'n poden treure les potasses.

Campament a Castellar de N'Hug

Els quatre dies de campament permeten d'acabar aquest estudi: veure les fonts del Llobregat i el treball i l'habitatge dels homes del Pirineu. El camí d'anada convidava a repassar totes les coses vistes en les excursions. La sortida de Barcelona es fa per l'autopista de Molins de Rei. Es veu el riu i els nous ponts de la carretera i de l'autopista. A Martorell s'agafa la N-II i a l'altura de Can Massana, des d'on s'observa Montserrat, cal desviar-se cap a Manresa. El contrast entre les dues comarques és molt gran.

Pel Pla de Bages se segueix el riu i es veuen fàbriques i colònies tèxtils. Es fa una parada per veure'n una des de fora: el canal de presa d'aigua, la fàbrica, les cases dels obrers, els xalets dels tècnics... A Sallent es veuen les piles de potassa i les vagonetes que la transporten.

Prop de Berga hi ha la colònia tèxtil *Rosales*, que es pot aprofitar per parlar de les colònies bergadanes i de la importància industrial d'aquesta regió abans. Les actuals comunicacions fan difícil el transport de les matèries primeres (cotó)

i dels productes; la comarca no creix com ho fan altres del país.

Es visita Berga i es puja al Santuari de Queralt, des d'on hi ha una panoràmica sobre el Bergadà.

Fígols, amb les seves mines de carbó i la central tèrmica, i la Pobla de Lillet són els altres llocs interessants.

A Castellar de N'Hug es treballen:

— Les Fonts del Llobregat. Són una «sorgència kàrstica» deguda a un corrent subterrani tan propi dels terrenys calcaris. En aquests terrenys l'aigua carregada d'anhidrid carbònic dissol la calcària (CO_2/Ca) i forma un bicarbonat, soluble a l'aigua. Així són formades les escletxes per on penetra l'aigua. Es formen corrents subterranis que si són estrocnats per una vessant formen una font.

— La cova de Tuta, deguda a l'erosió àrstica situada sobre el poble.

— La roca calcària i el seu aprofitament per fer ciment. Hi ha una fàbrica prop de la Pobla que utilitza aigua del riu. La presa d'aigua es fa en les mateixes fonts a través d'un tub de ferro.

— Estudi del poble a partir d'enquestes que els nens fan per grups.

— El treball dels homes. Tradicionalment, la ramaderia, que en aquesta zona és transhumant, i actualment el turisme.

El camí de tornada es fa per Ripoll, per poder visitar el monestir i el museu, on hi ha totes les eines del pastor.

A causa del retrocés de la ramaderia tradicional, aquesta part del treball del campament resta actualment una mica pobra.

Patrimoni natural i pedagogia

Ús a l'escola del «Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans»

per Ramon Folch i Guillèn

Tots els observadors admeten que les ciències de la natura ofereixen unes possibilitats extraordinàries a l'educador. No només contenen en elles mateixes molta informació que cal facilitar a l'infant, sinó que permeten de servir aquesta informació de forma fàcilment amena i enormement suggeridora. No és pas difícil de comprendre el perquè: les ciències de la natura estudien el món de les coses reals, no abstractes, que envolten el nen; estudien el marc en què l'infant es desenvolupa. L'escriptura, tan necessària, no deixa de ser convencional i abstracta, i també en són les matemàtiques, però no un ocell, un arbre, una muntanya. No pot sorprendre que desvetlli més interès una sargantana que una lletra «s», posem per cas.

Però aquest fet tan elemental ha experimentat darrerament una sèrie d'emmassaments, fruit sobretot de l'artificialització progressiva de l'entorn. El context real de molts infants no és ja un món d'ocells, d'arbres i de muntanyes, sinó un univers d'automòbils, de carrers i de gratacles. La sargantana comença d'esdevenir quelcom d'ignot i fabulós, doncs d'abstracte. A casa nostra el fenomen s'ha vist incrementat per la deplorable reculada que ha sofert l'activitat experimental a l'escola.

Es evident que cal replantejar-se les coses, i no pas per cap pruija malaltissa de retorn als orígens, sinó perquè els ocells, els arbres i les muntanyes continuen existint, perquè continuen conservant llur capacitat de convocatòria si hom els pot

tocar o veure i perquè, punt molt important, en continuem depenent. L'embolcall urbà, tan còmode en segons quins aspectes, no ens pot fer oblidar d'on surt l'aigua, d'on surt la fusta, d'on surten els minerals, d'on obtenim els aliments. I, a més, l'embolcall urbà no afecta tots els infants, car, sortosament, una bona part de la població viu en poblets i veïnats.

Els mestres han de fer quelcom més que acceptar aquestes realitats. Més que altra cosa han de superar llurs mancances formatives en aquest terreny, malauradament molt generalitzades i profundes, car ells també foren alumnes quan això de la natura ja s'havia esvaït o quasi del nostre ensenyament. El problema, doncs, no fa de bon resoldre. I, per contra, l'energia amb què se'ns fa present ha pujat darrerament de punt en començar tots plegats a palpar i a patir les conseqüències negatives de tants anys negligents: a força de no conèixer la natura no hem fet res per evitar que se'ns degradi, però la degradació cau sobre els nostres caps ignorants amb l'aclaparadora contundència de les coses importants.

Ben entès: el desconeixement general que tenim dels éssers i dels sistemes del nostre entorn no és de cap manera aliè a aquest devesall de problemes ambientals que ara ens colpeixen com un cop de maça (pol·lució, incendis forestals, destrucció d'espais forestals, etc.). És clar que hi ha d'altres vectors en joc, però cap vector no podria anar contra la imparable força d'un real consens general, fruit de l'edu-

ció. Quin especulador, per exemple —i mireu que en tenim!— gosaria enderrocar el Barri Gòtic barceloní? Això és impensable perquè un determinat procés educatiu ens ho ha fet impensable, i ha forçat una legislació a fer-ho, a més, impossible.

Aquestes reflexions pretenen d'evidenciar dos fets: la ja per desgràcia tradicional desatenció educativa que prestem a les ciències de la natura, i la relació d'aquest greu mancament cultural de base amb el galopant procés de deterioració que experimenta el país. La necessària militància en les accions directes que els adults d'avui hem de contreure per aturar aital deteriorament no ens pot fer oblidar la necessitat de fer-lo més improbable demà gràcies a una educació convenient dels infants d'avui. Que els mestres hi pensin seriosament.

Es en aquest marc que obres com el «Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans» poden ser útils a l'educador. Aquesta obra,* propiciada per la Institució Catalana d'Història Natural, és el resultat del treball col·lectiu de 84 científics de la natura. Consta d'unes reflexions ecològiques generals sobre el concepte de «gestió de la natura», d'una anàlisi de les característiques i problemes generals de

la natura als PPCC, d'una relació àmpliament comentada de les espècies o àrees amenaçades o conflictives i d'uns postulats de cara a una ulterior i desitjable gestió racional dels nostres sistemes naturals. Pensem que el mestre hi pot pouar una infinitat de dades i d'informació.

La identificació dels problemes relacionats amb el mal ús de la natura permet d'engegar un bon programa d'activitats escolars, de treballs dels alumnes. La relació d'indrets especialment interessants i/o problemàtics, àmpliament descrits i valorats, constitueix un índex interessantíssim de possibles excursions, altres que les tradicionals i socorregudes. La descripció del medi natural català, encara, ha d'ajudar el mestre a adaptar els textos convencionals a la realitat de cada indret concret, tan diferents des dels Pirineus fins a l'horta valenciana.

No és pensable un ús directe del «Llibre Blanc» per part dels infants. Cal admetre que fins els mestres potser trobaran abusos alguns passatges. Són les inevitables servituds d'una obra que ha de tapar molts forats alhora. D'altra banda, no cal fer-ne massa cabal, car això sempre s'esdevé amb les obres fetes més per ser consultades que per ser llegides. Pensem honestament que els nostres mestres, sense excepció, haurien de conèixer aquesta i d'emprar-la. I ho pensem honestament perquè, havent-hi intervingut de manera molt intensa, la coneixem de debò a fons i sabem que aguantarà la requesta.

* «Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans». *Mem. Hist. Cat. Hist. Nat.*, 9. Editorial Barcino. Barcelona, 1976, 575 pp., 236 il·lustracions, 31 quadres, 600 ptes.

ASSESSORIA DE DIDÀCTICA DEL CATALÀ DE "ROSA SENSAT"

és un servei ofert a mestres i escoles

investiga - edita - fa cursos - assessora

aquest segon trimestre ofereix especialment el curs

CAP A UNA CATALANITZACIÓ DE L'ESCOLA
Principis generals
Programació
Didàctica
Material

(recordeu, també, els cursos de llengua catalana, a tots els nivells,
que s'imparteixen matins, tardes i vespres)

informació: «Rosa Sensat», Còrsega 271, pral., tel. 228 00 03

Les pors de la catalanització a l'escola

per Lluís López del Castillo

D'ençà que —ara deu fer uns vint anys— alguna escola, alguns mestres, alguns ciutadans del nostre país varen introduir el primer petit tascó dins la monolítica uniformitat lingüística i cultural de l'ensenyament, l'esquerda s'ha fet ja ben grossa. S'hi ha picat tant i tan seguit, de vegades en la bona direcció, de vegades errant-la o bé picant-s'hi els dits, que els tron-tolls dels cops no només han enfondit i eixamplat l'esquerda, sinó que fa ben bé l'efecte que el consistent monòlit amenaça tot ell ruïna a hores d'ara.

La imatge, com totes les imatges, pot ser vàlida com a impressió general de tot un procés i d'una situació. Però, encertada o no, la realitat que intenta de retratar és força més matisada i cal que ens hi acostem des de molts angles per apamar-la i definir-la ben bé. Un dels angles pot ser precisament el de les resistències de propis i estranys davant aquesta pressió constant i cada cop més majoritària. Això fóra massa llarg si és que en vòlfem donar una imatge complida, mal que fos a manera de *flash*; per això deixarem els estranys i ens quedarem amb els de casa només, que prou feina tindrem! I per concretar-ho més, encara, ens cenyirem als professionals de l'ensenyament, als soferts mestres i mestresses, a qui, tradicionalment, toca el rebre per tots cantons: ministeri, pares i nens. El mestre mestre, el mestre funcionari, el mestre apòstol, el mestre peoner, el mestre complidor, el mestre iniciativa, el «maestrillo tiene su librito»... en un reguitzell interminable de situacions

socials, històriques i professionals, de possibilitats morals, intel·lectuals i psicològiques, que farien un llarg etcètera on no esgotaríem, ni de molt, tota la galeria postbèlica i postpostbèlica d'aquest estament.

I volem parlar justament no tant de la resistència al canvi, de l'oposició larvada, inconfessada o més o menys oberta, per motius ideològics limitadors —que eren fet i fet les aigües profundes per on anava la correntia—, sinó de les manifestacions superficials d'aquestes motivacions més fondes: les vacil·lacions, les pors davant les implicacions o les conseqüències que comportava o podia comportar tirar endavant el procés de recuperació de la pròpia identitat a l'escola.

Què ens pot passar?

La «legalitat» vigent ha estat, i és encara, per a molts un argument definitiu. Qui s'ha baratat la primogenitura per les segures i sòlides lleties del funcionariat considera sempre qualsevol legalitat vigent com la legalitat. Per a aquest no hi ha qüestió. Qui, malgrat tot, es mirava les coses amb més liberalitat i observava els primers passos agosarats dels peoners, anava tocant l'ase i brandant el cap paternalment, rememorant potser vells temps i tustant-se cicatrius recents. Apareixia el primer fantasma: la por a la llei; és a dir —en termes d'argot—, la por a la inspecció.

42 Val a dir que una por gens infundada aquells temps heroics, però que anava perdent justificació amb el pas dels anys i l'escampament relatiu i relativament tolerat d'experiències escolars. La nova llei d'educació produeix el primer reconeixement explícit sobre el paper d'una realitat lingüística i cultural diferencial i obre unes possibilitats «legals» inexistentes fins aleshores. Ens podem estalviar, ara, de situar objectivament l'abast d'aquest reconeixement i d'aquestes possibilitats —creiem que és obvi per a tothom. Però és cert que els qui picaven sobre el tascó van tenir a la mà uns primers arguments «legals» que els van ser útils en la seva lluita. I útils sobretot perquè els permetia d'evidenciar les contradiccions d'un sistema que duia una pràctica repressiva fins al detall i sortia amb una legalització de fets que contrariaven aquesta repressió.

La realitat accelerava la pròpia dinàmica i encaçava, acorralava l'administració: la local, el MEC i les seves delegacions, la inspecció, el mateix govern... i donava com a resultat d'una estranya dansa de comparsa, en què es feien passes en totes les

direccions alhora: orientacions sobre la llei, noves orientacions, bloqueig del català al BUP, un decret permissiu, el no d'uns consistoris, el sí d'uns altres, la intransigència d'uns inspectors, un decret kafkià del punt de vista jurídic però d'unes intencions molt clares, uns parlaments reials, unes promeses de cooficialitat, una delegació del MEC fent estadístiques per una planificació del català a l'escola...

Ha calgut un forcejament constant que portés unes possibilitats noves, legals i de permissibilitat més àmplia a la pràctica, perquè caigués aquest primer fantasma. S'ha obert la porta de més escoles, fins i tot en l'ensenyament estatal; és possible de veure una delegació avalant unes titulacions d'urgència, i és possible de veure unes Escoles Normals obrint-se també —amb tota la gamma de matisos— a aquesta necessitat.

Aquells illusos han demostrat de quin cantó estava la lucidesa. Els reticents es continuen aferrant, però, a la lletra de la llei per dir ara que una cosa és català a l'escola, una altra escola en català i una altra escola catalana. Almenys han après a matisar!

Com ens hi posarem? Com ens en sortirem?

Un cop salvat el primer escull, era com si no s'hagués fet res. On eren les beceroles (les «cartillas» per ensenyar bé el català) on els nens poguessin anar desgranant la lletania corresponent —en bona versió catalana— de mi-ma-má-me-a-ma-mi-mo-a-mi-ma-má?; on era el primer llibre de lectura, el segon llibre, el tercer...?, les ortografies escolars amb dictats graduats per nivells, les enciclopèdies escolars?... Quines cançons substituïrien allò de «Desde que vino la moda, que sí, que no, que aaaaay!, de los pañuelitos blaancoos!»? I la literatura infantil?, i els manuals de ciències, d'història, de geometria, de matemàtiques, de geografia...? I un molt llarg etcètera que volia constituir una barrera objectivament infranquejable i definitiva al català.

Però els qui picaven sobre el tascó sabien per què hi picaven cada cop amb més força. No era solament tenir la raó de fons, sinó anar creant els plantejaments pedagògics adequats i els instruments didàctics que els servissin: recuperar l'activitat del nen com a eix de la pràctica pedagògica, i, per tant, recuperar la parla del nen; cercar les bases científiques del procés d'aprenentatge de la llengua escrita i acomodar-hi una metodologia, uns recursos, un material; desenrotllar en el nen la capacitat d'observació, d'experimentació i d'anàlisi i posar-lo en contacte amb la seva realitat... Això era revolucionar la pràctica escolar i fer inservibles la metodologia de rutina i els manuals tronats, aptes ja només com a peces d'un museu *camp*.

Però aquest fantasma pren formes i més formes. Un material molt interessant, de molta qualitat —ningú no ho nega—, però què en farem uns mestres tan mal preparats, tan avesats als sistemes antics, això per una banda, i, per una altra, quin català podem ensenyar si no en sabem?: jo l'he parlat sempre, però, d'escriure'l, ni pensar-hi!; jo l'escric tan malament, que..., encara si fes parvulari...!; jo no he après a parlar-lo, perquè, sí, fa quinze anys que sóc aquí, però jo no em veig amb cor de parlar-lo mai, i menys d'ensenyar-lo; ja se sap, a la Normal no ens en van ensenyar, i ara anem tan enfeïnats...

Molts mestres, moltes escoles eren capaçs sí de fer l'esforç d'incorporar-se als

nous enfocaments, de renovar els criteris d'ensenyament de les matemàtiques, de la plàstica, de les ciències, de la llengua..., però aplicar això al català... amb el temps ens hi anirem preparant i ho anirem estructurant... de moment tenim un professor de català que ens rutlla força, fins i tot està integrat a l'equip... I aquest «de moment» ha pogut arribar a durar anys en més d'un cas.

Mentrestant, però, els picadors del tascó no perden el temps. Els uns, d'acord amb les seves possibilitats, miren de cobrir les necessitats més immediates amb un exèrcit de voluntaris esforçats que supleixen la impreparació dels mestres. Els altres escampen entre els ensenyants, any rere any, els seus enfocaments pedagògics, polítics i didàctics, els apliquen a la realitat catalana: llengua, cultura..., amb constància. Aquest reciclatge en profunditat triga més a fruitar. Però comença ja a accelerar-se i ja se'n pot treure estadístiques, tant pel que respecta a mestres en exercici, com pel que respecta a moltes de les fornades que surten de les Normals. La taca s'estén i els percentatges esdevenen significatius. Quan la realitat comença a variar, cauen les barreres mentals, la gent pren un posat de baixar de l'hort i de descobrir el Mediterrani; la possibilitat comença a esdevenir necessitat.

El català és molt difícil!

Però les reticències no es vencen pas tan fàcilment. Acorralades de cara, s'esmunyen pel cantó. I aquí hi intervenen arguments diguem-ne qualitius. L'un seria la «dificultat intrínseca» del català, que farien extensiva fins i tot als mateixos nens; d'aquesta manera *l'idioma* pot carregar amb les culpes, per exemple, d'un mal aprenentatge de la lectura i l'escriptura de tot un grup: les inseguretats dels nens, reflex de les inseguretats del mestre, queden així camuflades. Es pot arribar a dir —s'ha dit de fet— que el nen té més facilitat per al castellà. Cas únic en tota la geografia lingüística mundial! La pròpia llengua resulta més difícil que una de no pròpia. L'expressió oral no deu comptar per res, doncs! La situació, sociològicament desfavorable al català no explica res, sinó que serveix encara per justificar fatalistament mandres i immadureses personals —amb tot l'oportú descàrrec de la circumstància

44 històrica. No val per res la consideració científica que una llengua de més complexitat fonològica ha de tenir doncs més complexitat gràfica, i que la resta no és sinó un problema didàctic que cada llengua ha de solucionar partint d'unes exigències internes, i per tant diferencials. L'enlluernament i l'angoixa —tradicionals entre els mestres— per l'ortografia no tenen en compte el procés divers d'adquisició en cada llengua, i hi barreja barroerament en el nostre cas el domini incomplet català a l'escola —per això cal vigilar aten- del sistema gràfic de la llengua i la manca de reflexió científica sobre tot el que comporta —en relació a allò que és exigible en un mestre.

L'altre argument seria el de l'allunyament de la nostra parla respecte del català que *cal ensenyar*, i/o viceversa. Novament ens trobem amb una concepció quadrada de la llengua i amb una transposició mecànica a l'escola de mòduls lingüístics que corresponen a unes altres esferes. Jo diria que s'ha repetit ja massa que l'escola no ensenya la llengua, perquè el nen ja parla quan hi arriba. Però el tòpic deu haver tingut una publicitat de poc preu pels resultats. L'escola, doncs, rep en el nen, no el català en abstracte, sinó el barceloní, el gironí, el lleidatà, l'urgellenc, el tortosí, el fragatí, l'andorrà, el xatí, el solleric, ... i encara el santsenc, el gracienc, el tor-rassenc, ... i encara el del menestral, el botiguer, el paleta, peixater, el pagès, ... i encara el dels Castells, López, Andreu, Garcia, Puig, Fernández, ... i a nivell oral, i a nivell escrit. I això no pas només en el cas del català, per una gràcia especial d'alguna divina providència, sinó que és així en qualsevol llengua del món. Si l'escola s'hi gira d'esquena, o bé l'acull, ja és tota una altra qüestió. Les conseqüències d'una actitud o d'una altra són per a la psicologia, la pedagogia, la didàctica, la cultura i la llengua mateixa. Conseqüències, no cal dir-ho, de signe netament distint.

Els problemes de desfasament entre llengua parlada familiar i altres nivells de llengua escrita, més fàcilment detectables en català —però que existeixen objectivament en qualsevol llengua encara que la consciència que en té la gent és diferent— els haurà d'anar solucionant no pas l'escola, sinó els mitjans de comunicació social i, fet i fet, l'ús públic, notori i massiu del català. Mentrestant s'ofereixen al mestre solucions didàctiques de transició per

cobrir aquest desfasament; i val a dir que l'experiència demostra que els nens que reben l'ensenyament en català veuen reduït aquest desfasament, d'una manera tota natural, en una proporció molt gran respecte de les persones adultes —pares i mestres— i que això mateix els fa ser vehicles actius —i inconstants— d'estandardització de l'idioma.

I després?

Les formes més sibil·lines del fantasma són, per això, els futuribles. La primera, que s'està desmuntant ja ràpidament, és la de l'opinió dels pares, i encara —mala consciència?, paternalisme?— la dels pares de parla castellana. Les enquestes entre els pares reben un sí absolutament majoritari i els percentatges solen ser més alts entre les famílies de parla castellana. Les motivacions d'aquests últims, en el terme de tres anys, passen de les consideracions de promoció social a les sociopolítiques: «és el seu país», «és la llengua del seu país». Indici clar del signe que pren la consciència ciutadana, com més va més

majoritària. I encara que l'opinió no ha estat pas expressada sobre la catalanitat de l'escola, sinó sobre l'aprenentatge del tament els triomfalismes fàcils—, és cert que el procés de mentalització sobre la integració social, nacional i cultural avança —malgrat els nacionalistes estrets i malgrat els predicadors neolerrerouixistes. Però som també al moment en què els pares han forçat en més d'un cas el procés de catalanització de l'escola dels seus fills, moltes vegades a contrapèl de fantasmes pedagogistes i pseudosociològics dels mateixos mestres.

Ara, però, sorgeix, i en més d'una escola d'experiència d'anys en l'ensenyament en català, la por del BUP, la por de la Universitat. Si la realitat actual de l'EGB ens ha permès a la pràctica un bon marge de maniobra —per poc que ens hi hàgim posat—, què passarà al BUP, on al salt brutal en el sistema d'ensenyament s'hi afegeix la impossibilitat «legal» de l'ús del català. I la Universitat?

Fa una certa gràcia que això es pugui mantenir encara en el moment que l'ús oficial del català és un fet a la Universitat —que culmina un procés de conquesta àrdua i guanyada a pols de l'ús real. I que el reducte del BUP és possible que es desfaci en aquest sentit talment un castell de naips. De tota manera, caldria analitzar el fons de la qüestió i veure què hi ha darrere d'aquesta por. Perquè, és clar, això ha comportat en molts casos fer, aparentment, marxa enrere; fer compartir, per exemple, les matèries de treball per totes dues llengües, de vegades amb combinacions d'enginyosos percentatges igualitaris de gran aparença científica. En d'altres, la solució ha estat fer la llei de l'embut (la por ha estat més gran) i anar

deixant el català rellegat a assignatura d'estudi com més s'acostaven al fatídic BUP. Les justificacions pseudopedagògiques, pseudoculturals, pseudopolítiques a posteriori, tantes com en vulgueu. El que apareix, en canvi, com a molt clar: una poca sistematització en el treball sobre la llengua castellana (són vuit anys, com a mínim, de possibilitats d'estudi sistemàtic!) —la falta d'investigacions de base sobre metodologia adequada del castellà a les escoles de Catalunya és un descàrrec important a tenir en compte, però—; de vegades, un enlluernament per l'altra llengua i per l'altra cultura en la qual s'ha rebut la formació professional —es torna a projectar les limitacions del mestre; no és estrany tampoc que s'hi barregi la mala consciència o el paternalisme cultural amb els nens de família castellanoparlant i que sigui la mateixa actitud vacillant de l'escola que els barri l'accés a una integració més plena... D'aquesta manera, moltes vegades la mateixa escola ha provocat unes situacions que no han fet sinó justificar a posteriori l'enfocament donat i la metodologia utilitzada, i que han abocat a acabar en un ensenyament pràcticament en castellà com a camí més segur per una integració (?) més planera en el BUP i en la Universitat.

Arribats aquí, no fóra gens estrany que, ben aviat, conforme anirem avançant en les conquestes, tant de mentalització, com de realitzacions, dins i fora de l'àmbit escolar, comenci a prendre cos un altre fanvia catalanoparlants i castellanoparlants, tasma de la meua futurible: la por a una nova desfeta. I si hi tornem a ser? Haurà pagat la pena tant d'esforç?

B. U. P.

1.º CURSO

Música
Lengua Española
Historia de las Civilizaciones
Matemáticas
Ciencias Naturales
Dibujo
Ici, la France
English for Teenagers
Religión
Iniciación a la Lectura de la Biblia.

2.º CURSO

Lengua española y Literatura
Geografía Humana y Económica
Matemáticas
Física y Química
Diseño (ATP)
Ici, la France
English for Teenagers
Religión
Latín
Problemas de Física-Química

F. P.

1.º CURSO

Lengua Española
Formación Humanística
Matemáticas
Ciencias Naturales
Física y Química
Dibujo
Religión
Iniciación a la Lectura de la Biblia
Les français au travail, I
The English at Work, I

2.º CURSO

Lengua Española
Formación Humanística
Matemáticas
Matemáticas (Electrónica)
Física y Química
Religión
Les français au travail, II
The English at Work, II

- **E. G. B.**
- **PREESCOLAR**
- **MEDIOS AUDIOVISUALES**

Les línies del nostre fons editorial per a Preescolar, EGB, BUP, FP i Mitjans Audiovisuals, asseguren a l'educador l'adequat complement a la seva activitat.

La Llengua i L'escola

per Josep M. Cormand

*Dediquem aquest llibre a tots els pares
dels nens de Catalunya i sobretot
als nostres, perquè volem informar-los
de la situació de la llengua catalana,
ara i abans.*

*A veure si entre tots podem
normalitzar la llengua a Catalunya.*

Amb aquestes paraules, els nens de la classe de català de la Biblioteca Popular «Pere Vila» encapçalen el llibre *La llengua i l'escola*, fet per ells mateixos com a resultat d'un curs de treball.

L'escola «Pere Vila»

L'escola «Pere Vila» neix l'any 1931 del Patronat Escolar de l'Ajuntament de Barcelona. Era annexa a l'Escola Normal de la Generalitat i es nodria de mestres de l'Estat que tenien un bon currículum professional, triats directament per l'Ajuntament. Els nens no pagaven res i els mestres cobraven bé: eren pagats per l'Estat i gratificats per l'Ajuntament. L'escola disposava del material necessari perquè tot (fins els llapis) ho pagava l'Ajuntament.

L'any 1939 es transforma en *Grup Es-*

colar «Pedro Vila», i és declarada annexa a la Normal. Això obligava els mestres a passar per unes oposicions especials. Pateix la purga general i tot l'equip dimiteix per dignitat professional. L'escola actual és, de fet, l'herència dels qui van entrar per ocupar els llocs «vacants».

La Biblioteca Popular «Pere Vila»

El Servei de Biblioteques Populars de la Generalitat inaugura, l'any 1934, una biblioteca dins el mateix edifici de l'escola. L'any 1939 passa a dependre de la Diputació, però no ha sofert tan directament

els avatars de la història i es manté al marge de l'organització escolar actual.

Dins aquest marc, doncs (Biblioteca enclavada en l'edifici escolar, però independent de l'escola), l'any 1967 s'hi inicien classes de català per a nens i nenes de 8 a 14 anys per compensar —ni que sigui subsidiàriament— la castellanització total de l'escola.

I dins aquest mateix marc, el curs 1975-76 els nens de les classes de català de la Biblioteca fan aquest llibre.

Composició de les classes de català de la Biblioteca

Des del començament, les classes de català han estat molt concorregudes; fins a l'extrem de no poder atendre els nens per falta de cadires. El curs 1975-76 la classe tenia dos grups, un de nens i nenes de 8 a 9 anys, orientat per la Teresa Manyà, i un altre de nens i nenes de 10 a 13 anys, orientat per mi. En tots dos grups hi ha en una proporció aproximada del 50%. La classe es feia setmanalment, dijous de dotze a dos quarts de dues.

Es planteja el llibre

Des de l'any 1971 ja és tradicional que els nens s'enduguin, a final de curs, el seu llibre a casa. Tot just hem començat les classes, els nens ja demanen un tema de treball que pugui desembocar en una publicació. Pensem un tema que els pu-

gui interessar i que alhora permeti de canalitzar-hi totalment els objectius del curs.¹ Considerem la validesa d'una valoració de la situació actual de la llengua a l'escola, tema que es debat al carrer i que els afecta molt directament.

Obrim un debat, no per discutir la conveniència o no del tema triat, sinó per posar el tema sobre la taula abans de proposar-lo. S'hi agafen, els interessa, opinen, discuteixen, es queixen, suggereixen... és llavors, després d'aquest debat, que els proposem el tema com a base de treball.

Com els nens es fan criteris sense que nosaltres els «alligonem»

El tema proposat és ben acollit i els nens comencen a trobar-hi possibilitats. El procés inicial del treball, l'expliquen ells mateixos a la introducció del llibre:

Els nens de la classe de català de la Biblioteca, com cada any, fem un llibre. Aquest any se'ns va ocórrer fer-lo sobre la llengua al col·legi «Pere Vila», a veure si funcionava igual abans que ara. D'ara en sabem moltes coses, però d'abans no en sabem res. Llavors un company de la classe ens va dir que la seva mare havia vingut a l'escola abans i se'ns va ocórrer que els que ens informarien millor serien els alumnes que van anar a l'escola des de la seva inauguració (l'any 1931) fins a l'any 1939. El nostre mestre ens va dir el nom d'una persona per anar-li a fer una entrevista, i aquesta persona ens va donar més noms. La senyora bibliotecària ens va dir el nom d'una seva amiga i aquesta també ens va dir algun altre nom. També vam preguntar als nens de la classe de català si tenien algun familiar: pare, mare, tiet, tieta, avi, àvia, que havia anat a l'escola «Pere Vila» fa com a mínim 47 anys. I vam trobar-hi quatre persones: un avi, un tiet, dues mares. De tots els que vam trobar, només en vam consultar vuit.

Després vam pensar el que ens interessava saber i vam preparar unes preguntes. Per preparar-les vam fer dos grups i cada grup anava pensant unes preguntes a fer. Quan ja en vam tenir prou, ens vam reunir els dos grups i vam ajuntar les preguntes i unes altres que se'ns van ocórrer

1. Consulteu el meu article *El contacte de llengües a classe. Experiències*, «Perspectiva Escolar», núm. 2, maig de 1975, pàg. 25.

en aquell moment. Quan vam tenir tot això fet, vam anar a entrevistar-les, però primer vam quedar amb cada un d'ells per telèfon.

Quan els anàvem a entrevistar, els deixàvem les preguntes perquè les pensessin i després les contestessin. Quan les anaven contestant se'ns ocorrien més preguntes i també ells ens deien coses que no teníem previstes i que eren molt interessants.

Aquestes persones han sigut molt amables perquè ens han dit moltes coses que no sabíem i estem molt contents perquè sense ells no ens hauria sigut possible fer aquest treball.

A mesura que els nens van fent els interviews, aboquen tota la informació a la classe. Es discuteix i ho contrasten amb la seva situació actual. Ells mateixos van veient que no és només diferent l'enfocament lingüístic, sinó que aquell tractament de la llengua està emmarcat en un model d'escola molt diferent del que ells coneixen.

Els criteris, doncs, els van perfilant a partir de les seves experiències, de les seves aportacions al grup, de les seves pròpies opinions.

Debat, interviews, nou debat

El primer debat havia estat un incentiu; els interviews, amb tot el procés seguit d'audició de cintes, comentaris personals dels nens, discussió, havien estat un bon element clarificador. Era el moment de proposar un nou debat.

Les lleis, ens emparen o ens desemparen?

Paral·lelament als grups que es desplaçaven a fer interviews, n'hi havia uns altres que es llegien les lleis i miraven d'interpretar-les. Ho feien per comparació: l'Estatut del 1932 *versus* el decret de «lengües regionales» del 1975; «La llengua materna a l'escola» del 1936 *versus* «Las lenguas nativas en los programas de los centros de educación...» del 1975. El seu primer descobriment va ser que hi ha lleis que s'entenen i lleis que no s'entenen (lingüísticament parlant). Els decrets del 1975 no els enteníen ni els nens castellanoparlants! Dels decrets sobre la llengua a l'escola, en van treure aquestes conclusions:

Dues lleis sobre la llengua a l'escola: 1936 i maig de 1975

La llei de 1975 diu que el català es pot ensenyar, si és que ho volen, i de prova, però aquestes classes han de servir perquè els nens catalans aprenguin més bé el castellà.

La llei de 1936 diu que s'ha de respectar la llengua del nen i, per tant, als nens catalans se'ls fan totes les classes en català, però també se'ls ensenya el castellà; i als nens castellans se'ls fan les classes en castellà i se'ls ensenya el català.

La llei de 1975 vol fer veure que vol millorar la llengua catalana, però no fa res de profit, i la del 1936 es veu que pensa en la llengua del poble i respecta molt els nens.

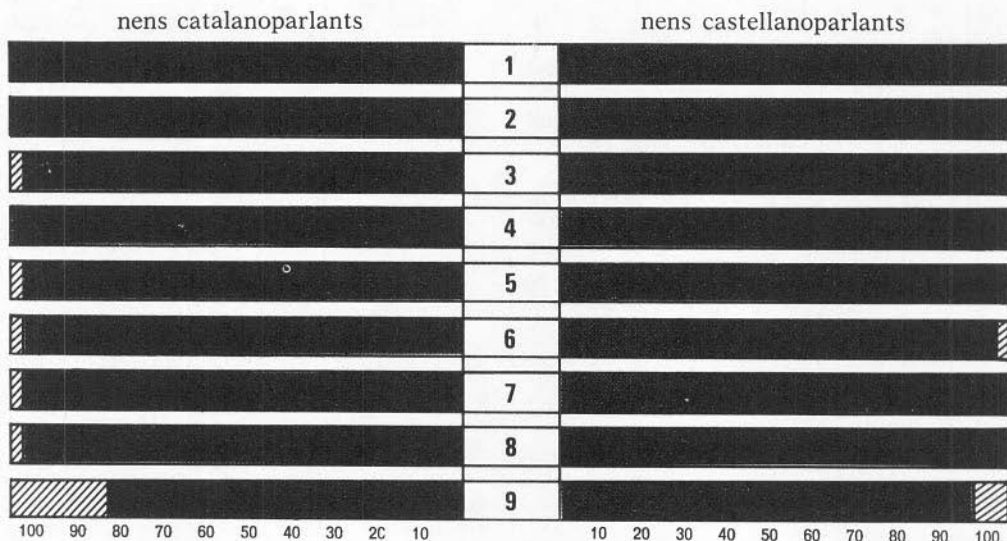
Passem una enquesta als alumnes i als seus pares

Els nens i les nenes van contestar, a la mateixa classe, una enquesta amb les qüestions que trobareu més endavant. Posteriorment es va donar a cada nen una altra enquesta perquè la fes arribar als seus pares. Els resultats obtinguts constitueixen els dos capítols centrals del llibre.

En donem els resultats globals i els criteris comuns que hi ha darrere cada grup de respostes, amb els percentatges corresponents. En cada cas en reproduïm algunes de les més representatives. Hem eliminat les respostes inferiors al 5% del total.

Enquesta passada als nens i resultats obtinguts

1. T'agradaria saber molt bé el català? Per què?
2. T'agradaria que t'ensenyessin el català a l'escola? Per què?
3. T'agradaria que ensenyessin el català a tots els nens de l'escola, tant si són de parla catalana com de parla castellana? Per què?
4. Et sembla bé que no es faci català a l'escola? Per què?
5. T'agradaria que el mestre fes explicacions en català a l'escola? Per què?
6. T'agradaria fer classes de matemàtica, naturals, socials... en català? Per què?
7. Et sembla que els nens de parla catalana tenen dret a rebre l'ensenyament en català? Per què?
8. Et sembla que els nens de parla castellana tenen dret a saber el català tan bé com els nens de parla catalana? Per què?
9. Que es faci l'ensenyament en català és una cosa que vosaltres o els vostres pares podeu exigir? Per què? Com es pot exigir?

contesten *sí* (a la núm. 4 contesten *no*)

contesten *no* (a la núm. 4 contesten *sí*)

Motius dels nens catalanoparlants

Identificació amb el país (representa un 44 % del total de respostes)

«La llengua catalana hauria de ser la llengua del col·legi perquè som a Catalunya», «L'haurien de parlar tots els nens de Catalunya», «S'ha de saber la llengua materna i ara no sabem ni una cosa ni l'altra».

Comunicació pedagògica (representa un 14 % del total de respostes)

«És la meua llengua i ho entenc molt millor que en castellà, que he d'anar pensant i traduint», «Podríem contestar i explicar-ho millor».

Interès per dominar la llengua i la cultura pròpies (11 % del total)

«Vull aprendre bé el català», «Coneixeria més la cultura catalana», «Sabríem dir coses que ara només sabem en castellà».

Valoració estètica de la llengua (8 % del total)

«És una llengua bonica», «M'agrada molt el català».

Normalització escolar (7 % del total)

«S'ha d'ensenyar a l'escola», «Seria una assignatura».

Comunicació (7 % del total)

«Es podria parlar en català sempre»,

«Els nens castellans podrien parlar català amb nosaltres», «Ens entendríem millor si parléssim tots el mateix».

Motius dels nens castellanoparlants

Integració al país (representa un 53 % del total de respostes)

«Som a Catalunya i cada llengua és del seu lloc», «Som catalans, hem nascut a Catalunya», «Si hem de viure a Catalunya, hem d'aprendre el seu idioma».

Comunicació (representa un 26 % del total de respostes)

«Si no es fa així no ens podem entendre amb la gent», «Si ve algú parlant

en català tothom sabria què diu», «Vas a les botigues i a tot arreu i no t'hi entens».

Interès per dominar la llengua del país (9 % del total)

«Podria parlar millor el català», «Es-taria molt bé aprendre el nom de les coses en català», «L'aprendríem més bé».

Valoració estètica de la llengua (5 % del total)

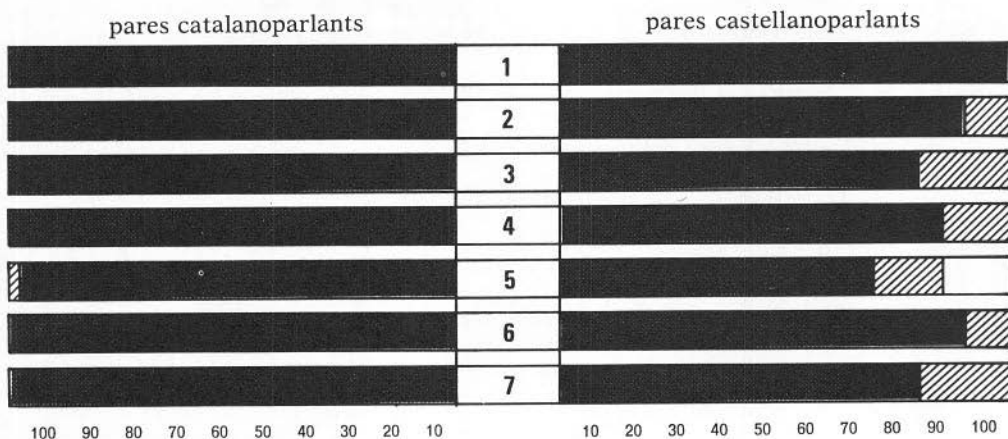
«M'agrada la llengua catalana», «Per-què és una llengua molt interessant».

Normalització escolar (5 % del total)

«Seria obligatori», «Seria més normal», «Seria com una assignatura».

Enquesta passada als pares i resultats obtinguts

1. Teniu interès que el vostre fill aprengui molt bé el català? Per què?
2. El català s'hauria d'ensenyar a totes les escoles, dins l'horari escolar i a tots els nens, tant els de parla catalana com els de parla castellana? Per què?
3. Els nens de parla catalana haurien de rebre classes de ciències, matemàtiques, etcètera també en català? Per què?
4. Els nens de parla castellana, després d'un bon aprenentatge del català, podrien fer classes de ciències, matemàtiques, etc., en català? Per què?
5. Trobeu normal que, en general, el català estigui marginat de les escoles de Catalunya? Per què?
6. Us mostreu favorable a un ús normal del català a l'escola? En què beneficiaria el vostre fill?
7. Es pot exigir un ús normal del català a les escoles? Per què? Com es podria exigir?

contesten *sí* (a la núm. 5 contesten *no*)
 contesten *no* (a la núm. 5 contesten *sí*)
 no contesten

Identificació amb el país (representa un 60 % del total de respostes)

«Perquè creiem que és importantíssim per retrobar la identitat del nostre poble», «El català no pot ser relegat a una matèria extraescolar, és indispensable l'existència d'una escola catalana», «Si estem en el nostre país hem de parlar en la nostra llengua; això no treu que n'aprenuem d'altres».

Comunicació pedagògica (representa un 21 % del total de respostes)

«Els costaria menys perquè no haurien de traduir del català al castellà», «Podria escriure tal com pensa», «Deixaria de trobar estrany parlar a casa una llengua i haver d'estudiar en una altra».

Interès per dominar la llengua i la cultura pròpies (13 % del total)

«Perquè el pugui aprendre millor que nosaltres», «És un bé per a la seva cultura», «Per tenir un coneixement més profund de la llengua».

Motius dels pares castellanoparlants

Integració al país (representa un 46 % del total de respostes)

«Perquè ha nascut a Catalunya i aquí tenim la nostra vida», «Com a català de naixement se sentiria orgullós de la seva llengua i es podria integrar completament amb els seus companys», «Els nens han d'aprendre català per sobre de tot».

Interès per dominar la llengua i la cultura del país (29 % del total)

«Per beneficiar-se de la cultura catalana», «Els ajudaria a saber-se expressar en català», «Han de fer servir els dos idiomes amb la mateixa desimbol·tura».

Promoció individual (10 % del total)

«Pot servir-li per l'ofici que faci», «Perquè si aquesta *regió* ha de ser el seu centre de treball s'haurà d'expressar en català sovint».

Desconsideració pel fet nacional català (10 % del total)

«Per davant de tot és espanyol i l'horrari escolar l'ha de dedicar completament a l'ensenyament en castellà», «El català té poca projecció internacional; en canvi el castellà és oficial fins i tot a l'ONU», «S'han de respectar els drets humans i la llibertat de l'home dins d'una nació sense imposicions regionals».

Valoració dels resultats

A partir de la lectura de les respostes dels nens es posa en evidència el fracàs d'una política educativa centralista:

a. la meitat dels nens manifesten explícitament la seva voluntat d'arrelament al país;

b. denuncien estar patint les conseqüències d'una planificació lingüística aberrant:

els nens catalanoparlants tenen problemes a l'escola

els nens castellanoparlants tenen problemes al carrer;

c. tot i que els han estat cantant les excel·lències del castellà de manera insistent, els nens troben que el català és una llengua bonica i, a més, senten la necessitat de saber-la bé.

De les respostes donades pels pares, se'n destaca la voluntat d'arrelament al país i la necessitat que els seus fills dominin bé la llengua.

Els pares catalanoparlants donen molta importància a la llengua de comunicació pedagògica, que té unes conseqüències tan directes en el rendiment escolar dels seus fills.

És curiós, d'altra banda, la poca importància que donen els pares castellanoparlants a la comunicació lingüística, sobretot si tenim en compte que per als nens era una de les preocupacions principals. La llengua com a promoció professional mereix l'atenció d'un petit grup de pares.

Hi ha, també, un petit nucli de pares castellanoparlants hostils a la catalanitat. Cal remarcar, però, que els seus propis fills s'han definit d'una manera ben diferent.

La correspondència escolar, un mitjà de retrobament

per Carme Miquel

És evident que la desvinculació de l'escola respecte de la realitat que l'envolta provoca en el xiquet no només el desconeixement d'allò que li és propi, sinó que provoca una deformació d'aqueixa realitat i produeix l'alienació i el desarrelament a la pròpia comunitat.

L'escola que hi ha al País Valencià ha estat un poderós agent despersonalitzador, que ha ignorat sistemàticament la història, la geografia, l'economia, la llengua i qualsevol altre component de la nostra cultura, fins al punt de ser totalment desconeguts per als nostres infants des del nom de les comarques i muntanyes valencianes fins als dels escriptors o principals artistes autòctons. La ignorància sobre els propis mitjans i estructura econòmics (continua això del «Levante feliz») s'uneix al desconeixement de l'existència històrica d'un Decret de la «Nueva Planta».

Atesa aquesta circumstància, no és d'estranyar que els infants valencians —els d'avui i els d'ahir— no sàpiguem que la seua cultura s'estén més al nord de l'Ebre i més enllà de la mar, fins arribar a les Illes. Si hi afegim la constant tasca confusionista que els mitjans d'informació realitzen ara i adés, comprendrem el per què de la ignorància dels escolars valencians sobre la catalanitat de la pròpia cultura i orígens.

En aquesta situació, facilitar als nens els mitjans per tal que facin estudis reals i clarificadors del seu propi medi, esdevé una obligació.

Evidentment, la manera d'abordar el treball de descoberta de la realitat sociocultural, anirà relacionada amb el mètode que habitualment un mestre duu a la classe. Tanmateix la tècnica de la correspondència escolar pot ben bé ser una valuosa eina.

Efectivament, quan els infants d'una escola reben la sollicitud d'aportar informació sobre el seu medi a uns companys d'una altra comarca, regió o nació, és quan senten la necessitat de realitzar un estudi amb profunditat. I en la mesura en què accepten la sollicitud, s'hi comprometen i en són responsables.

Des d'aqueix moment, els nens hauran d'analitzar els fets que viuen cada dia, hauran de posar-se qüestions sobre allò que passa desapercebut a força de ser habitual i de fixar-se en els aspectes més banals d'allò que és conegut.

Recíprocament, els infants d'aquesta classe posaran també qüestions als companys corresponsals, els quals, hauran de respondre, previ un estudi. D'aquest estudi podran eixir:

- muntatges fotogràfics;
- croquis, dibuixos, gràfiques, etc.;
- àlbums.

El benefici serà tant per als emissors com per als receptors, tot i comptant que els qui han elaborat els treballs hauran fet l'esforç de fer-los interessants i comprensibles per als receptors.

No cal fer cap apologia d'un mètode ben estès i experimentat per molts mestres. Del que s'hi tracta, és de veure la seua utilitat concreta de cara a la descoberta de la pròpia realitat per part dels infants dels Països Catalans.

La correspondència entre nens valencians i gironins, posem per cas, els mostrarà entre altres coses, la identitat de la llengua en què uns i altres s'escriuen alhora que enriquirà el llenguatge de tots amb les expressions i vocables dialectals específics.

Tot i essent la correspondència escolar una tècnica practicada per un bon nombre de mestres al País Valencià, no conec cap experiència continuada en aquest sentit que haja estat explotada al màxim. Fóra bo, doncs, que la pràctica de la correspondència entre nens de Catalunya-Nord, el Principat, el País Valencià i les Illes en la llengua que els és comuna fos freqüent i continuada. És d'esperar que del coneixement mutu naixerà la mútua estima i una millor comprensió de tot allò que els és comú, alhora que descobriren les raons per les quals la pròpia realitat els ha estat amagada.

Les característiques que els intercanvis escolars adoptaran seran evidentment conseqüència de la dinàmica de cada classe. Podran fer-se, però, uns treballs específicament aclaridors respecte a l'abast de la cultura catalana. Vegem-ne alguns:

Recull en les dues classes corresponents i posterior comanda de cançons populars.

Vegeu aquelles que tenen una mateixa lletra o temàtica (en ambdós llocs: «A la voreta del mar», «El Joan petit»...).

Recull de refranys, acudits i contes.

Estudi simultani en les dues classes i posterior comanda dels treballs sobre fets i personatges històrics importants, com ara Jaume I, la guerra de Successió, etc.

Recull i comanda de noms geogràfics iguals (Montserrat, Montcada...).

Estudi de conceptes com el de «fur», «generalitat», «senyera».

Els infants de cadascun dels Països Catalans ignoren moltes coses dels seus propis medis. Els programes i manuals escolars no solen contenir allò específicament nostre. Doncs bé, alhora que uns xiquets retroben la seua cultura i identitat, alhora que realitzen estudis de manera crítica i creativa, proporcionen —mitjançant la correspondència— informacions a companys que, tot i trobar-se a 50, 100 o 400 km par-

len una mateixa llengua i pertanyen a una mateixa comunitat cultural.

La correspondència escolar, en una escola veritablement viva, serveix per conèixer altres països, altres formes de vida, altres cultures, però també (si aquest és el cas que ens ocupa) per conèixer-nos nosaltres mateixos, per redescobrir-nos, quan la nostra realitat en el camp de l'ensenyament sempre ha estat ignorada.

3

Escola Lope de Vega de
Torrent (Horta de València)

Som xiquets i xiquetes de Torrent. Tenim 11, 12 i 13 anys.

La nostra escola és estatal. Està formada per un pabelló vell, un altre més nou i altres classes disseminades en plantes baixes.

Al pati de l'escola hi ha arbres i quan ve la tardor els cauen les fulles.

Ens agrada fer deport, teatre, dibuïcos abstractes, experiments i viure en la natura.

No ens agrada que la gent no parles valencià, ni la contaminació, les coses velles i els castells.

En la nostra fullaleta, els propers mesos vos parlarem de Torrent, escriurem textos lliures i farem dibuïcos. Som

Rafael, Carme, Josep, Glòria
Consol, Mª Carme, Maria, Gregori
Dolors i Juri

ES FIRMA UN CONVENI FANTASMA PER A L'ENSENYAMENT PRIVAT

L'extensió de les mobilitzacions de l'ensenyament, al curs passat, així com la insuficiència del «pacto entre caballeros» fa que ja abans de l'estiu es vegi la necessitat de negociar el conveni, novament, i qua abasti tot l'àmbit estatal.

Aquesta constatació no és fa pública ni extensiva, sinó que esdevé un acord secret entre les jerarquies sindicals i la patronal —que en aquest sector podríem considerar bunkeriana pel que fa als representants sindicals. L'acord és d'entrar en converses ràpidament i firmar el conveni, més ràpidament encara.

Les dues característiques bàsiques d'aquesta maniobra són: que s'elabora una plataforma, on no hi participen els treballadors (la base, que tant agrada de citar als jerarques), i les persones que negocien el conveni no són representatives dels ensenyants (més encara: són desconeguts!). El moviment d'ensenyants denuncia aquest conveni per les dues característiques esmentades.

La denúncia que els enllaços més conscients i demòcrates van llançar el juny i setembre/octubre no impedeix que es firmi el conveni a corre-cuita —per què?— i amb una sèrie de millores més aparents que reals.

De fet els punts més destacables són:

Augments de sou, especialment a EGB. Aquest augment es presenta amb un desdoblament de sous: sou base o real més complement, escalonat en tres etapes. Com a exemple, exposarem el cas del professor titulat d'EGB: Abans del 1r. d'octubre: pacte sindical, amb efecte retroactiu en el cas que no s'hagi cobrat.

1a. etapa. De l'1-10-1976 fins a l'1-1-1977:

<i>Sou base</i>	<i>Complement</i>	<i>Total</i>
19.030	5.070	24.100

2a. etapa. De l'1-1-1977 fins a l'1-9-1977:

19.030	8.470	27.500
--------	-------	--------

3a. etapa. De l'1-9-1977 endavant:

19.030	11.070	30.100
--------	--------	--------

A partir del primer de gener de 1978, tant el sou base com el plus de conveni s'incrementarà segons l'augment del cost de la vida.

Consell assessor, format per:

L'entitat titular, el personal contractat, els pares dels alumnes i els alumnes de nivell superior. Quina és la seva competència? La seva tasca principal és d'*assessorar* —no *gestionar*— la direcció del centre. No se sap ben bé quin tipus de funcions farà aquest consell, i sembla que caldrà dictaminar-ho a hores del règim intern de l'Escola.

Hores de menjador

A part del menjar gratuït que hi ha per als nens, s'hi afegeix que si al migdia s'ha de fer vigilància de patis, es pagarà com a hora normal, en consonància amb la categoria professional, però no com a hora extraordinària.

Repercussió en els preus

Les millores econòmiques establertes en aquest conveni són repercutibles en els preus o quotes que paguen els alumnes. És a dir, que s'ha desbloquejat la congelació de quotes i les minses millores econòmiques, d'acord amb l'augment de la carestia de la vida, sortiran dels contribuents, a través de les subvencions de l'Estat a les escoles privades i de l'augment de les quotes. És aquest el camí de la gratuïtat? És per això que els ensenyants ens vam mobilitzar l'any passat? El nostre programa reivindicatiu resta encara en peu i se li ha de donar sortida.

Quina ha estat la postura dels empresaris? Les conseqüències d'aquest conveni són evidents: per la privada no subvencionada suposa encarrir l'ensenyament fins a quantitats que molts pares no podran pagar, i per tant desescolarització fins al punt que alguns centres hauran de tancar. Per als centres subvencionats —la majoria i amb progressió geomètrica cap a la totalitat— suposarà una superior quantitat de diners de la collectivitat posada en mans de l'empresa privada, sense cap control d'aquests fons per part de pares i de professors.

Sembla que l'augment de les subvencions estarà per sobre del 60% i que aquest any —segons rumors— la distribució d'aquests diners no correrà a càrrec de la delegació o Inspecció del MEC, sinó administrats directament pels empresaris des del búnker verticalista.

Aquest és el motiu de la «generositat» dels empresaris i de la pressa i silenciació de la negociació. Es volia firmar de seguida per aconseguir els augments, exclouent els altres punts de la plataforma reivindicativa dels ensenyants, els quals haurien plantejat novament llur negativa a l'augment de quotes i haurien exigit la seva participació i la dels pares en el control d'aquestes subvencions.

Resposta del moviment d'ensenyants

Per poder fer front a aquesta nova situació i continuar amb la lluita del curs passat, els ensenyants no podem restar impassibles. Cal organitzar comissions de control per barris de cara a saber i exigir si es cobra l'estipulat pel conveni (EN EL CAS DE SER HOMOLOGAT PEL CONSELL DE MINISTRES). També cal tenir present i donar sortida a la problemàtica que pot generar l'aplicació del conveni (tancament d'escoles i nens i mestres al carer!).

S'ha de continuar amb la realització d'un programa reivindicatiu clar i assumit per la majoria d'ensenyants, discutint-lo a nivell de centres, zones, etc. En la discussió del programa s'ha de preveure per on passa la negociació i els mecanismes per escollir els representants i les seves funcions, etc.

Tot això evidencia el problema bàsic, en aquests moments, dels ensenyants, que és la seva organització sindical que millor acollirà aquesta problemàtica i podrà impulsar la seva resolució.

Carme TURRÓ/Elvira CONEJERO

PD: En el moment d'escriure aquest article encara no s'ha homologat el conveni, i el Consell de Ministres podria congelar-lo.

Esperem, en un article posterior, d'aprofundir tot l'aspecte de política de subvencions, que comporta l'actual política del Ministeri d'E. i C. i la problemàtica de les escoles petites no subvencionades, que són unes 860 a la «província» de Barcelona.

ESCOLARITZACIÓ TOTAL I GRATUÏTA, ARA

A sis anys vista de la Llei General d'Educació encara no s'ha fet real la gratuïtat de l'ensenyament ni una escolarització nacional, element indispensable per a una bona qualitat. A Barcelona, tant els ensenyants com els pares i entitats populars com les Associacions de Veïns no han deixat de denunciar aquest fet emprant dades de procedències diferents. L'Administració no només ha negat la validesa d'aquestes dades sinó que s'ha adreçat en diverses ocasions als mitjans de comunicació tot afirmant que no hi havia cap problema d'escolarització puix que encara hi havia escoles estatals amb places lliures. És cert que ha donat a conèixer una relació d'escoles (ben poques) amb el nombre de places lliures, però no ha dit en quines condicions estaven aquestes escoles; edificis ruïnosos o pisos enxuabats, molt sovint amb mestres carregats d'anys de servei i de vegades mancats de la salut indispensable per portar una classe. A l'inici d'aquest curs, el problema s'ha posat de manifest amb la manca de places per a mestres interins, i la resposta de la Delegació ha estat desafiant. Invitava els mestres que fossin ells qui detectessin les necessitats reals, si bé quan les presentaren se'ls digué que calia comprovar la validesa de les seves dades. Cal dir que un bon nombre han estat acceptades, però cal dir també que els mestres i les associacions de veïns que han volgut col·laborar en aquesta tasca no han disposat de mitjans tècnics i sí de moltes dificultats, sobretot a les mateixes escoles estatals. El problema no ha quedat resolt: més d'un miler de mestres interins no han rebut el contracte.

Delegació, Inspecció i Ajuntament no tenen dades actualitzades, malgrat que siguin ells els organismes oficials i responsables de la planificació de l'ensenyament. Entitats privades i d'altres grups han fet estudis de la situació de l'escolarització, dels quals ens hem servit fins avui, però en general les seves dades són útils a nivell global i no possibiliten una planificació per nuclis territorials. Avui per avui no podem dir: «Ens manquen tantes places aquí» i desmentir així les declaracions oficials.

Les vocalies d'ensenyament de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona ens hem proposat, com a prioritària, la detecció de les necessitats reals d'avui i que pensem que són més que les que puguin deduir-se de qualsevol estudi realitzat. Creiem que la millor font d'informació poden ser els pares que reclamen una plaça a l'ensenyament estatal. Són ells qui amb més concreció poden posar de manifest les necessitats reals. Necessitats reals són en primer lloc les places que manquen per a nois i noies que estan *sense escolaritzar*. Però també són necessitats reals les de nois i noies *mal escolaritzats* (de moment en classes de més de 40 alumnes). Hi ha un tercer tipus de necessitats, els nois i noies *forçats a anar a escola privada per no haver trobat plaça a l'escola estatal*. I cal insistir en això quan personalitats del Ministeri donen a entendre que els pares que duen els fills a escola privada és perquè volen, i que si volen un luxe se l'han de pagar.

Així, doncs, llancem una campanya de recollida de sol·licituds de plaça a l'ensenyament estatal a nivell de tot Barcelona, si bé caldrà respectar les formes de treball i possibilitats de cada Associació de Veïns. Es tracta que els pares donin el nom concret i d'altres dades mínimes (carrer, cicle educatiu, nivell, edat) per tal que les exigències de places tinguin el recolzament directe de poder dir: «Manquen... places de... en el barri...», i mostrar unes fitxes de sol·licitud que ho palesin. Caldrà recollir sol·licituds de nois/noies en les diferents condicions: a) no escolaritzats, b) mal escolaritzats, c) escolaritzats a privada i que reclamen plaça a estatal i d) escolaritzats a estatal, però en un barri molt allunyat del lloc on viuen.

Inicialment pensàvem de limitar-nos al cicle d'EGB però són molts anys d'incapacitat del sistema educatiu que han fet que les necessitats educatives se'ns tiressin a sobre. D'altra banda, les necessitats immediates dels barris no són exactament les mateixes i per això a nivell general de Barcelona proposem la recollida de sollicituds per als cicles educatius que d'alguna manera han estat reconeguts per la mateixa Llei General d'Educació i no duts a terme, en canvi. Són: *Educació Preescolar, Educació General Bàsica, Formació Professional, Educació Especial, Educació Permanent d'Adults i Batxillerat Unificat i Polivalent*. (Aquest darrer pot no haver estat reconegut com a gratuït però si més no cal multiplicar els centres actuals i garantir les mateixes condicions econòmiques.)

A nivell general de Barcelona, les fases de la campanya poden ser: a) propaganda i recollida de sollicituds, b) agrupació territorial de les sollicituds a nivell de barri o entre dos barris contigus i fixar-ne el nombre de centres i aules, c) localització dels centres existents a solars o espais no utilitzats i d) exigència a l'administració d'un termini per resoldre l'escolarització gratuïta.

La Delegació o l'Ajuntament no poder fer l'orni a unes peticions concretes amb noms i adreces. I aquesta mateixa concreció possibilita que els mateixos pares es reunixin a l'entorn de terrenys concrets i esdevenir protagonistes d'aquest pas per l'escolarització total i gratuïta. Aquest pot ser l'inici d'un procés de participació generalitzat de pares i d'entitats ciutadanes i populars en l'organització, gestió i control del sistema educatiu. Això pot ser una més de les vies cap a la *nova escola pública* que volem construir.

Volem que la comunicació present serveixi de crida a la participació d'ensenyants, pares i entitats populars i democràtiques, ja que la proposta o campanya no ha de ser altra cosa que un instrument de treball per a tots.

V CONGRÉS DE LA FORMACIÓ

S'ha celebrat a Barcelona durant els dies 26, 27, 28 i 29 de novembre entorn del tema «La gestió del sistema educatiu a Catalunya». El primer dia diferents partits van presentar les seves alternatives respecte de l'ensenyament. L'últim dia es va aprovar (amb 20 vots a favor, 4 en contra i 26 abstencions) la celebració d'un «Congrés Nacional de l'Aprenentatge i de l'Ensenyament», durant aquest curs.

SUBVENCIONS A L'ESCOLA

El mes de novembre la Unió Nacional d'Empresaris del sector d'ensenyament ha ofert als centres privats no subvencionats o subvencionats al 50 % de recollir les instàncies de demanda de les subvencions per tal de tramitar-les prop del MEC.

Creiem que el tema de les subvencions té prou importància com per tractar-lo més a fons. Només voldríem remarcar ara dos punts: a. Creiem absolutament impropedient tant la canalització de fons públics a través del Sindicat d'Empresaris (a més d'ilegal), com la de les sollicituds de les subvencions.

b. Els criteris de concessió de subvencions han de ser replantejats a partir d'un control democràtic establert amb mestres i pares, control que també s'ha d'establir sobre l'administració de la subvenció dins de cada centre.

ELS MESTRES ESTATALS EN VAGA

El dia 23 de novembre es va iniciar una vaga entre els mestres estatals en ajuda de la seva plataforma reivindicativa. La vaga ha estat molt àmplia en tot el territori de l'Estat espanyol (més de 95 000 mestres aturats). A partir del dia 29 la vaga va començar a disminuir i el 2 de desembre es va reprendre la totalitat de les classes. Es va tornar al treball sense cap solució concreta, la qual cosa deixava oberta la porta a una possible continuació. D'aquesta important vaga, motivada per unes reivindicacions que inclouen aspectes de millorament de l'ensenyament a més de reivindicacions professionals, en parlarem amb més extensió en el proper número de la revista.

Viint-i-nou Instituts de segon ensenyament de Barcelona i «província» van haver de tancar les portes a començament de curs per no poder donar les classes com cal, ja que el Ministeri no havia contractat el suficient nombre de professors.

Per la solució del problema es va convocar una reunió de Directors d'Institut i el Governador Civil, que va prometre que en el plaç d'una setmana solucionaria els contractes del personal no docent.

La Comissió d'Avaluació de la Llei General d'Educació i finançament de la reforma educativa ha elaborat un exhaustiu informe sobre la situació de l'ensenyament a l'Estat espanyol.

En el proper número de *Perspectiva* analitzarem el contingut d'aquest informe.

Suspensió de l'article 35è de la Llei de Regulació laboral. L'acomiadament lliure té la durada d'un any (21-X-76 fins al 30-IX-77).

La indemnització pels no admesos que han obtingut sentència favorable oscilla entre dos mesos per un any treballat i cinc anualitats (o bé set en casos especials).

La facultat de sancionar amb acomiadament lliure podrà portar-la a terme l'empresa amb l'únic requisit de comunicar-ho per escrit al treballador tot fent constar el motiu amb el fet concret i la seva data.

teXtos legals

DIRECTORS GENERALS

Ordre del 8 de setembre de 1976, per la qual es deleguen atribucions en matèria de convalidacions i equivalències als DG d'EGB i Ensenyament Mitjà (BOE 21-IX-76).

BATXILLERAT

Reial Decret 2214/1976 del 10 de setembre, pel qual es modifiquen alguns articles del Decret 160/1975 del 23 de gener on s'aprova el Pla d'Estudis de Batxillerat. Les modificacions fan referència a l'ampliació de matèries operatives i també a l'ampliació de l'idioma modern a tots els cursos (BOE 22-IX-76).

Ordre de l'11 de setembre de 1976, per la qual es modifi-

quen alguns preceptes de l'Ordre de 22 de març de 1975 sobre el Pla d'Estudis de Batxillerat. La modificació fa esment de l'horari setmanal dedicat a les matèries del batxillerat (BOE 22-IX-76).

Ordre del 13 de setembre de 1976 per la qual es disposen proves d'avaluació amb caràcter extraordinari per als alumnes de COU i Batxillerat Superior General i Tècnic durant el mes de gener (BOE 27-IX-76).

Correcció d'errors de la Resolució en la DG d'Ensenyament Mitjà per la qual es donen instruccions sobre l'organització d'estudis nocturns de batxillerat (BOE 28-IX-76).

Resolució de la DG d'Ensenyament Mitjà per la qual es dicten normes per a l'exer-

cici professional en els centres no estatals de batxillerat i per a la inscripció del professorat d'aquests centres en el Col·legi de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i Ciències (BOE 3-X-76).

Correcció d'errors de l'ordre de 11-IX-76 per la qual es modifica alguns preceptes de l'ordre de 22-III-76 sobre el Pla d'Estudis del Batxillerat (BOE 2-X-76).

FORMACIÓ PROFESSIONAL

Ordre del 18 de setembre de 1976 per la qual s'estableix que el títol de FP 1er. grau habilita per l'accés als estudis que s'exigeixen per començar el batxillerat elemental i graduat social (BOE 25-IX-76).

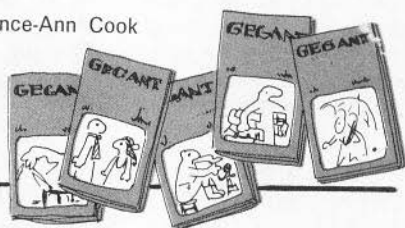
ESCOLA EN CATALÀ

PRIMERS LLIBRES PER A L'E.G.B. EN CATALÀ
APROVATS PEL MINISTERI D'EDUCACIÓ I CIÈNCIA

BIBLIOTECA PER A L'ESCOLA

COL·LECCIÓ «LLEGEIXO TOT SOL» (6-8 anys). Ellen Blance-Ann Cook

Gegant. Sèrie A (vermell)	90
Gegant. Sèrie B (blau)	90
Gegant. Sèrie C (groc)	90
Gegant. Sèrie D (verd)	90

COL·LECCIÓ «AVUI SABREU» (6-9 anys). Benet/Bagué

Per què canten els ocells (exhaurit)	75
Per què fan niu els ocells (exhaurit)	75
Per què marxen els ocells	75
Per què són útils els ocells (exhaurit)	75

Què és el blat	75
Què són les patates	75
Què són les mongetes	75
Què són les hortalisses	75

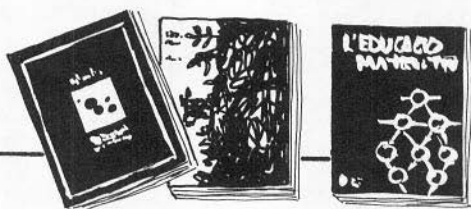
L'aigua que corre	75
L'aire que respire	75
El sol que t'escalfa	75
La terra que trepitges	75

El castell dalt d'un turó	75
El cavaller i el monjo	75
El senyor a la guerra i el pagès a la terra	75
Quan la ciutat tenia portes i muralles	75

D'on surt el fil	75
D'on surt la goma	75
D'on surt el paper	75
D'on surt el sucre	75

El meu amic l'artista	75
L'artista troba el llenguatge de l'art	75
L'artista aprèn la lliçó dels àngels	75
L'artista descobreix nous camins	75

El cavall i l'home	75
El be i el pastor	75
La vaca i el pagès	75
El gos i el seu amo	75

COL·LECCIÓ «QUÈ CAL SABER»

1. Biologia d'avui. Waddington	90
2. Física d'avui. Andrade	90
3. Química d'avui. Porter	90
4. El català bàsic. Llobera	90
5. Lingüística d'avui. Cerdà	90
6. Comprendre la pintura. Areán	120
7. Psicologia d'avui. García Pleyán.	90

8. Barcelona pam a pam. Cirici. (Nova edició corregida)	400
9. Ecologia d'avui. Terradas	100
10. L'educació permanent, avui. Len- grand	100
11. On va l'educació. Piaget	100
12. L'educació matemàtica, avui. Santaló	100

Editorial Teide, S.A.

Tel. 93/250 45 07 - Viladomat, 291 - Barcelona-15

La cultura es pot transmetre, també, per mitjà dels llibres. És, de fet, dels pocs llocs on s'ha mantingut en els temps conflictius. Aquí hi ha inclosos els llibres per a nens, de contes i narracions, d'imatges o de treball que presenten el nostre país: la llengua, el caràcter, les idees, el treball dels nostres homes, els seus costums, la seva història, el seu futur.

Excloem aquells llibres que, encara que siguin en català, no presenten el panorama que hem citat abans.

Citem algun llibre bilingüe i algun que ara apareix en castellà, però que en la seva primera edició es va publicar en català. De vegades, citem la col·lecció sencera perquè creiem que s'hi tracta la cultura catalana; d'al-

tres, citem només els llibres concrets, excloent aquells que pertanyen a d'altres cultures. Els citem dient: De la Col. «...», i tot seguit els títols concrets. Donem també els títols d'alguns llibres d'autor estranger, per la qualitat literària dels seus traductors o per la qualitat dels il·lustradors, que n'han recreat el llenguatge o les il·lustracions.

A. PER A NENS QUE NO SABEN LLEGIR

Col. «Parlem»:

Sèrie *Imatges*, Ed. La Galera, 5 vols. (Il·lustracions M. Ll. Jover).

Sèrie *Accions*, Ed. La Galera, 5 vols. (Il. I. Balaguer i M. Rius).

Sèrie *Històries*, Ed. La Galera, 5 vols. (Il. C. Solé).

Casa d'en Pere, La, «Contes de la tia Sara», Ed. Nova Terra.

Rinxols d'or, Col. «Contes Populars», Ed. La Galera (Il. F. Rifà).

Llibres de treball:

Borromba, Ed. La Galera (Il. F. Rifà).

Cartells dels personatges de la Col. «A poc a poc», Ed. La Galera (Il. P. Prats).

Diez láminas murales para los ejercicios de lenguaje, observación..., Ed. Casals, Preescolar (Il. C. Solé).

Làmines del programa «Lletra per lletra», Ed. La Galera (4 làms.) (Il. F. Rifà).

Primeres imatges, primeres paraules, Ed. La Galera (16 vols.) (Il. F. Rifà).

Fitxes del programa «Lletra per lletra», de M. Mata i equip, Ed. La Galera.

Per al mestre:

Elements per a l'estudi de les dificultats de l'aprenentatge de la llengua catalana, Rosa Sensat (Ciclost.).

Fonemes, sons i grafies del vocabulari bàsic català, Rosa Sensat (Ciclost.).

Llibre del mestre del programa «Lletra per lletra», Rosa Sensat (Ciclost.).

Quadres de fonologia catalana per a l'ensenyament de la lectura i de l'escriptura, de M. Mata i J. M. Cormand, Ed. Bibliograf.

Jocs d'infants, de F. Maspons, Ed. Barcino.

B. PER A NENS QUE TOT JUST HAN APRÈS A LLEGIR

Col. «A poc a poc», de M. Angels Ollé (18 vols.), Ed. La Galera.

De la Col. «Contes Populars», Ed. La Galera:

Cígronet, En, d'E. Valeri (II. F. Rifà).

Conte del xiulet, El, de M. I. Negre (II. P. Prats).

Filla del sol i de la lluna, La, de R. Iborra.

Fava, favera..., de M. Desclot (Il·lustracions C. Solé).

Gegant del Pi, El, d'E. Valeri (II. P. Bayés).

Joan de l'ós, En, d'A. Jané (II. J. Bulbena).

Marieta, de C. Miquel (II. M. Mas).

Patufet, En, de J. Cots (II. P. Bayés).

Poll i la puça, El, de J. Cots (II. C. Solé).

Rateta que escombrava l'escala-ta, La, J. Cots (II. P. Bayés).

Rabosa, La, de C. Miquel (II. Carme Solé).

Set homes i tres pams, En, d'A. Jané (II. J. Bulbena).

Col. «Coses de cada dia, Les», de R. Armangué, Ed. La Galera, en 2 i en 8 vols.

De la Col. «Desplega vela», Ed. La Galera:

Cada ocell al seu niu, d'E. Valeri (II. M. Rius).

Ciutat de les joguines, La, d'E. Valeri (II. F. Rifà).

Entre joc i joc un llibre, d'A. Díaz-Plaja (II. M. Rius).

Hem perdut la pilota, d'E. Valeri (II. F. Rifà).

Sant de l'àvia, El, de F. Rifà.

Si jo feia un parc, d'E. Valeri (II. A. Nadal).

Tots els nens del món, d'E. Valeri (II. A. Balzola).

Veni a buscar tresors, d'E. Valeri (II. F. Rifà).

De la Col. «Fauls», Ed. La Galera:

La llebre i la tortuga, d'E. Valeri.

Col. «Llegim, cantem i juguem», E. Valeri i M. Desclot (5 vols.).

Olles, olles de vi blanc, d'E. Valeri, Ed. La Galera.

Col. «Titelles», de R. Culla i M. Ginesta, Ed. Juventud (9 vols.).

De la Col. «Kukurukú», Ed. Juventud:

La Mireia a la tardor, d'A. Benet (II. M. Rius).

En David i les tulipes, d'A. Benet (II. M. Rius).

La Silvia i en Miquel a l'estiu, d'A. Benet (II. R. Rius).

En Miquel a l'hivern, d'A. Benet (II. R. Rius).

L'Eva a casa de la tia, de R. Culla.

La cuina de l'àvia, de R. Culla.

De la Col. «Preescolar», Ed. Santillana:

Celiana i el país submari (II. C. Solé).

De la Col. «La Galera d'or», Ed. La Galera:

Tres avions amics, d'A. Oller (Il·lustracions A. Bassó).

Tula la tortuga, de Fina Rifà.

El vaixell bromista, d'Angels Ollé (II. M. Ll. Jover).

Llibres de treball

LLENGUA:

Foc, d'A. Ollé, Ed. Casals (1r. nivell) (II. C. Solé).

Mainada, de M. Camps, Ed. Casals (2n. nivell) (II. E. Sariola).

Corriola, de M. Camps, Ed. Casals (3r. nivell).

Estels, d'A. Garriga, Ed. Teide (II. Cesc).

Fitxes d'ortografia (Grup Blau), Ed. Casals.

Castell d'iràs i no tornaràs, El, Ed. Casals, Col. «Molí de vent» (II. F. Rifà).

Per al mestre:

Amades, J. *Rondalles. Folklore de Catalunya*, E. Selecta.

Amades, J. *Costums i creences*, Ed. Selecta.

Com explicar contes, Ed. Nova Terra.

Nom de cada cosa, El, Ed. Nova Terra.

Vocabulari bàsic infantil i d'adults, Assessoria Didàctica del Català, Ed. Bibliograf.

MATEMÀTIQUES:

Fem matemàtica, de M. Rúbies, Ed. Teide, 3 nivells.

Areamat, Ed. Pedagògica del Vallès, 1 nivell.

CIÈNCIES NATURALS:

Torsimany, Ed. Teide.

Libro de la naturaleza, de Maluquer i Parramon (abans «Llibre de la Natura»), Ed. Teide.

CIÈNCIES SOCIALS:

Les ciències socials a primera etapa, Publicacions de Rosa Sensat.

C. PER A NOIS DE 8 A 11 ANYS (de 4t. a 6è. d'EGB)

De la Col. «Desplega vela», Ed. La Galera, Barcelona:

A menjar confitura, de J. Vallverdú (II. I. Balanyà).

Abans que el sol no creme, de J. Fuster (II. I. Balanyà).

Anem a buscar un gos, d'A. Garriga (II. F. Rifà).

Avui començo a treballar, de F. Candel (II. E. Sariola).

Berenar de sega, *El*, de M. Gasch (II. M. D. Giralt).

Excursió accidentada, *Una*, d'A. Garriga (II. A. Bassó).

Foc de Sant Joan, *El*, d'A. Díaz-Plaja (II. A. M. Riera).

Germans petits de tothom, *Els*, de J. M. Espinàs (II. E. Sariola).

Girafa que volia ser reina, *La*, de C. Aymerich (II. F. Rifà).

Nova terra, *Una*, de F. Candel i Cesc.

On acaba la meva ciutat, de M. Panosa (II. A. Bassó).

On aixeco el meu estel, d'E. Culla-Esteve (II. A. Bassó).

Poble sota els arbres, *Un*, de J. Ciurana (II. F. Rifà).

Què passa al meu poble?, d'A. Ollé (II. F. Rifà).

Voleu sortir en una pel·lícula?, grup Monitors de Cinema Infantil.

De la Col. «La Galera d'or», d'Ed. La Galera, Barcelona:

Avet valent, *L'*, de J. Cots (II. M. Rius).

Brillant, *el tren que va salvar una vaca*, d'A. Ollé (II. B. Massot).

Carta per al meu amic, *La*, d'A. Cuadrench (II. P. Bayés).

Cullereta a l'escola, *Una*, d'A. Ollé (II. F. Rifà).

Globus de paper, *El*, d'E. Vives (II. F. Rifà).

Gran viatge de gota blava i gota verda, *El*, d'A. Garriga (II. E. Casademont).

Llum del far, *La*, de M. Hernàndez Roig (II. Cosmenzana).

Magnet «Tap de bassa», de G. Moya (II. R. Altés).

Mare, què puc fer?, de N. Albó (II. P. Bayés).

Meu pardal, *El*, d'A. Ollé (II. P. Bayés).

Ni teu ni meu, de M. A. Capmany (II. C. Solé).

Pollen vol estimar, *El*, de B. Moya (II. G. Carasusan).

Pluja que va ploure per primera vegada, *La*, de J. Cots (II. I. Balanyà).

Vegada era un poble, *Una*, d'A. Cuadrench (II. D. Lederle).

De la Col. «Els grumets de la Galera», Ed. La Galera, Barcelona:

Astronautes del Mussol, *Els*, de S. Sorribas (II. P. Bayés).

Cuca japonesa, *La*, J. Torrens i F. Serrat (II. C. Solé).

De qui és el bosc?, de M. Canella (II. M. Brucart).

Festival al barri d'en Pitús, de S. Sorribas (II. P. Bayés).

Rètol per a Curtó, *Un*, d'A. Garriga (II. F. Rifà).

Viatge al país dels Lacets, de S. Sorribas (II. P. Bayés).

Zoo d'en Pitús, *El*, de S. Sorribas (II. P. Bayés).

De la Col. «Llibres de la guineu», de Publicacions de l'Abadia de Montserrat:

Càntic al Sol de Francesc d'Asís, trad. per F. Bofill.

Viatge a través de la història de Montserrat, de F. Bofill i J. Redorta.

Col. «Els llibres dels colors», de J. Gargante i M. Desclot, Ed. La Galera, Barcelona.

De la Col. «Nous Horitzons», d'E. La Galera, Barcelona:

Aventures d'en Flor i Mosqueta, *Les*, d'A. Cuadrench (II. P. Bayés).

Fabulosa història d'Eixerit I i la seva carrossa, d'A. Cuadrench (II. P. Bayés).

Pais de les cent paraules, *El*, de M. Mata (II. A. Riera).

Silenci al bosc, de M. Mussons (II. M. Dolç).

Tren que va perdre una roda, *El*, de C. Roca (II. A. Altisent).

Tres cavallers alts, *Els*, d'A. Cuadrench (II. P. Bayés).

De la Col. «L'ocell de paper», de Publicacions de l'Abadia de Montserrat:

El prodigiós viatge d'en Ferran Pinyol a través d'Europa, Àsia, Àfrica i Oceania, de R. Saladrigas (4 vols.).

De la Col. «Teatre joc d'equip», d'Ed. La Galera, Barcelona:

Armes de Bagatella, *Les*, de J. Carbó.

Jardí de Flaira-Nas, *El*, de J. Carbó.

Pais de les cent paraules, *El*, de M. Mata.

Testament de Nasí, *El*, de F. Eiximenis.

Tres vegades era un rei, de M. Novell.

De la Col. «Sant Jordi», d'Ed. Arimany:

Aventures d'en Romà Kalbris, de R. Tasis.

Venedor de peixos, *El*, de J. Vallverdú.

De la Col. «La Xarxa», de Publicacions de l'Abadia de Montserrat:

Això va passar a Gualba, de J. Barat.

Eduard el Mariner i el país sota l'aigua, de J. Sarsanedes.
Estiu a Rocagrossa, Un, de M. Ll. Solà.

Infants, quissos i mixetes, de X. Fàbregas.

Llegendes de les nostres terres, de M. D. Cortey.

Zoo a casa, El, de J. Carbó.

De la Col. «Els llibres amb cua», Ed. Lavinia:

Un llibre amb cua, de Joan Senell.

De l'Equador a Groenlàndia, de Ramon Bell-lloc.

De la Col. «Contes Clàssics», Ed. Aymà:

Bella dorment, La, adaptació d'A. Bartra.

Ventafocs, La, adaptació d'A. Bartra.

De diverses editorials:

Aventures extraordinàries d'en Massagrán, de Folch i Torres, d'Hogar del Libro.

Cafetera, La, de R. Salvat, Ed. Barri gòtic.

Entre Juliol i Setembre, de R. Salladrigas, Col. «El nus», Ed. Laia.

Hijos del pescador y otros cuentos populares, Moby Dick (II. D'Ivori) [Abans editat en català].

Museu Zoològic, de J. Carner, Ed. Nauta (II. J. Granyer).

Perot Jutglar, de M. Novell.

Quadre més bonic del món, El, de R. Herrmans, Ed. Timun Mas.

Rondalles (Rosselló i Vallespir), de E. Caseponce.

Rondalles d'ahir i d'avui, Ed. Ariel.

Rondalles d'Andersen, trad. J. Carner i M. Manent, Ed. Juventud.

Rondalles de Catalunya, d'A. Jané, Col. «Llavors», Ed. Casanovas (II. P. Bayés).

Rondalles gironines i valencianes, Ed. Ariel.

Rondalles de Grimm, trad. C. Riba, Ed. Juventud.

Rondalles de Llull, Mistral i Verdaguier, Ed. Ariel.

Sis Joans, de C. Riba, Ed. Juventud.

Llibres de treball

LLINGÜA:

Escletxa, Ed. Casals.

Eina, Ed. Casals.

Català 2n., Ed. Casals.

Fitxes d'ortografia (Grup verd i vermell), Ed. Casals.

Quatre sota un pi, de R. Mathieu, Ed. Teide.

Faristol, de Ll. López del Castillo.

Veles e vents, de F. Zurriaga, Ed. Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de València.

MATEMÀTIQUES:

No hi ha res.

CIÈNCIES NATURALS:

Pare, com neix un nen?, de F. Boix, Ed. Nova Terra.

Aviat seré un adolescent, de F. Boix, Ed. Nova Terra.

CIÈNCIES SOCIALS:

De la Col. «Avui sabreu», d'E. Bagué, Ed. Teide:

Castell dalt d'un turó, El (II. J. Aguadé).

Cavaller i el monjo, El (II. J. Aguadé).

Quan la ciutat tenia portes i muralles (II. M. Lluch).

Senyor a la guerra i el pagès a la terra, El (II. M. Lluch).

De la Col. «Coneguem el país», Ed. Taber:

Barcelona, de J. Farré i P. Benjam (II. M. Dolç).

A la vora de la mar, de Martí Olaya (II. M. Dolç).

Illes Balears, de M. Adrover.

Terra Endins, de M. Olaya (II. M. Dolç).

València, de M. A. Martínez i J. Senent.

De la Col. «Terres i homes», Ed. Taber, Barcelona:

Barcelona I i II, d'O. Vergés (II. Ll. Navarro).

Catalunya Continental, de J. Vallverdú (II. Ll. Navarro).

Catalunya Mediterrània, La, d'O. Samsó (II. Ll. Navarro).

Catalunya Francesa, La, de P. Verdaguier (II. Ll. Navarro).

Catalans pel món, de J. Vallverdú (II. Ll. Navarro).

Illes Balears, de B. Barceló (II. Ll. Navarro).

País Valencià, de M. Sanchís i Guarnier.

Col. «Tot Catalunya», Diàfora:

I *Atlas de Catalunya. Geografia. Economia. Història.*

II *Geografia comarcal il·lustrada.*

III *Geografia física il·lustrada.*

De diverses editorials:

Atlas didàctic universal, Ed. Bibliograf.

Auca del fer i desfer, d'O. Vergés i P. Bayés, Ed. M. Casanovas.

Breu història de Barcelona per a infants, d'Ed. Bagué (Serveis de cultura de l'Ajuntament).

Geografia de Catalunya, de J. Arenas, Òmnium Cultural.

Història breu de Terrassa, de J. M. Doménech, Fundació Solé i Palet.

Història de Barcelona il·lustrada, de D. Guansé, Ed. Proa.

Història de Catalunya, d'O. Vergés, Ed. Casanovas, Col. «Llavor» (II. P. Bayés).

Història de Catalunya il·lustrada, de F. Soldevila, Ed. Proa (II. J. Granyer).

Història de Manresa explicada als infants, de J. M. Gassol, Banc Mercantil de Manresa.

Històries del meu país, d'E. Bagué, Ed. Teide (II. J. Aguadé).

Història Universal, d'E. Bagué, Ed. Estela (II. J. Aguadé).

Jaume el Conqueridor, de M. Novell, Ed. Proa (II. J. Granyer).

Viatge per la història de Catalunya, de M. Novell i O. Vergés, Ed. La Galera (II. F. Rifà).

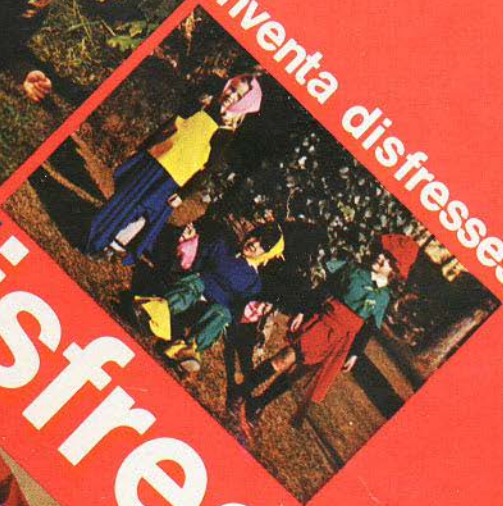

disseny i grafiame
estudi DENOU

combina noves formes, i colors

inventa disfresses

confecciona
imagina
i crea

multi disfressa

fabricat per
LW
Barcelona - Espanya

Butlletí de subscripció

Nom .....

Cognoms .....

Adreça ..... tel. ....

Població ..... DP. .... Prov. ....

Se subscriu a la revista PERSPECTIVA ESCOLAR pel 1977 a partir del número 11. Aquesta subscripció comprèn del número 11 al 20 inclusivament (10 números). Preu de la subscripció, 920 pessetes.

Farà l'abonament de l'import:

- per gir postal o telegràfic
  - per taló nominal (a «Rosa Sensat» o PERSPECTIVA ESCOLAR)
  - per domiciliació bancària (ompliu el full adjunt i envieu-nos-el)
  - contra reembossament quan rebreu la primera tramesa (cal que el carter us trobi a casa i pagar el recàrrec pel servei de correus)
- } S'ha d'enviar juntament amb la subscripció

Butlletí de domiciliació bancària

Nom i cognoms .....

Sr. Director de .....

Agència .....

.....

Senyors,

els agrairé que amb càrrec al meu compte/llibreta n.º ..... atenguin el rebut que, anyalment, els presentarà «Rosa Sensat» a.a.p.s.a. per al pagament de la meua subscripció a la revista PERSPECTIVA ESCOLAR.

Atentament,

TARJETA POSTAL

Perspectiva escolar

«Rosa Sensat»
Còrsega 271, pral.
BARCELONA-8

Les Ciències Socials

a primera etapa d'E.G.B.

Publicacions de Rosa Sensat

CERAS

Ceradecor

*Les ceres que no taquen les mans
No són tòxiques. Lluminoses
Es poden barrejar
S'hi fa punta com en un llapis corrent*

CERADECOR no es trenca. Els colors, lluminosos, poden barrejar-se i se n'obtenen magnífiques combinacions.
Baignol & Farjon distribuït per Flamagàs, S.A.

Voldria rebre una mostra gratuïta de CERADECOR

Nom .....

Col·legi .....

Adreça .....

Localitat ..... Província .....

FLAMAGAS S.A. Sales i Ferrer, 7 Barcelona-13

